

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

_____ О.П. Бодик
(підпис) (ПІБ завідувача кафедри)

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КІНОВЕРСІЙ РОМАНУ О. ВАЙЛДА
«ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» 1945 ТА 2009 РОКІВ**

Кваліфікаційна робота
здобувача другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Англійська мова, зарубіжна література та компаративістика»

Краснікової Ірини Олександрівни

Науковий керівник:

Городнюк Н.А. д. філол. н., доцент
професор кафедри англійської філології,

Рецензент:

Кулакевич Людмила Миколаївна

Доктор філологічних наук, професор
професор кафедри філології та перекладу
ННІ "Український державний хіміко-технологічний університет"
Українського державного університету науки і технологій

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою

Секретар ЕК _____

Київ - 2024

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РОМАН О. ВАЙЛДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» ЯК ХУДОЖНІЙ МАНІФЕСТ ЕСТЕТИЗМУ.....	7
1.1. Поняття про естетизм та його специфіку.....	7
1.2. Особливості втілення філософії естетизму у романі О. Вайлда «Портрет Доріана Грея».....	16
1.3. Естетизм і моральні дилеми у романі «Портрет Доріана Грея»	25
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КІНОВЕРСІЙ РОМАНУ «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» 1945 ТА 2009 РОКІВ	35
2.1. Ідейно-естетичні особливості екранізації «Портрет Доріана Грея» 1945 року.....	35
2.2. Художня специфіка кіноверсії «Доріан Грей» 2009 року.....	48
2.3. Ідейно-тематичне та художнє зіставлення кіноверсій 1945 року та 2009 року.....	59
Висновки до розділу 2	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Екранізація літературних творів завжди була складним завданням. Важливість правильної кіноверсії, яка вірно передає суть та атмосферу самого роману чи книги, набуває особливого значення у світі кіноіндустрії. Спроба відтворити на екрані те, що так вдалося передати в тексті, вимагає уважності до деталей, вірності концепції автора та вміння зберегти дух оригіналу, бо від цього залежить розуміння ідеї твору глядачами.

Твір Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» розглядається як яскрава демонстрація естетизму письменника, що визначив його життєве кредо та творчу манеру. Художні твори «апостола естетизму» свідчать про те, що естетизм їх автора не позбавлений парадоксальності. Без урахування цього в процесі аналізу роману «Портрет Доріана Грея» не можна сподіватися на його правильне розуміння. Наголошуючи на думці, що мистецтво вище за життя, показуючи протягом всього роману перевагу мистецтва над життям, у фіналі письменник все ж доводить, що долю людини вирішує не вигадане, а реальне життя. Етика та моральні критерії оцінки стилю життя Доріана Грея беруть верх над естетикою. Вайлд вступає у боротьбу з власним естетизмом. Саме цей твір є одним з найскладнішим для екранізації. Але все ж таки режисери неодноразово намагаються відтворити його на екрані. Вдалими спробами, на нашу думку, є «Портрет Доріана Грея» 1945 року, який вважається найближчим до тексту, та «Доріан Грей» 2009 року.

Фільм 1945 року, зроблений режисером Альбертом Льюїном, відзначався вірністю оригінальному матеріалу. Він уважно передавав атмосферу роману, утримуючись від великих змін у сюжеті та характерах. Стриманість та точність відображення образів, а також відтворення епохи та моральної атмосфери твору відзначали цю кіноверсію.

З іншого боку, кіноадаптація 2009 року режисера Олівера Паркера вирізнялася більшою креативністю та експериментами. Ця версія, зберігаючи

основний сюжет та ідеї Вайлда, відступала від точності передачі подій, але водночас дозволяла переосмислити деякі аспекти сюжету та внести власні тлумачення персонажів.

Ці дві різні кіноверсії надають можливість дослідити різні підходи до відтворення літературного твору на екрані, звернутися до впливу цих підходів на сприйняття глядачами, а також проаналізувати вплив інтерпретації та креативних відступів на загальне сприйняття кіноадаптацій. Тому проблемою моєї роботи є порівняння та аналіз двох кіноверсій роману для виявлення особливостей та відмінностей у підходах до інтерпретації літературного твору у кіно та їх впливу на сприйняття аудиторією, що й становить **новизну нашого дослідження**.

Об'єкт дослідження – роман О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» та кіноверсії роману «Портрет Доріана Грея» Оскара Вайльда у 1945 та 2009 роках.

Предмет дослідження – ідейно-естетичні особливості кіноверсій роману «Портрет Доріана Грея», спільне та відмінне у режисерських підходах до інтерпретації твору О. Вайлда.

Метою даної роботи є всебічний аналіз ідейно-естетичної специфіки кіноверсій роману «Портрет Доріана Грея» 1945 та 2009 років.

Відповідно до мети дослідження перед нами було поставлено такі **завдання**:

- дослідити теоретичні аспекти естетизму в творчості О. Вайлда та їх відображення в романі «Портрет Доріана Грея»;
- проаналізувати рецепцію фільмів глядачами та критиками, розглянувши реакції на кожну кіноверсію, щоб визначити, як сприймалися зміни та інтерпретації у порівнянні з оригінальним твором;
- провести аналіз сюжетних ліній та основних мотивів, що відтворені у кіноадаптаціях 1945 та 2009 років, для виявлення відмінностей в режисерських інтерпретаціях роману;

- проаналізувати характери та психологію головних героїв у фільмах обох років для виявлення різниці у їх тлумаченні на екрані;
- дослідити стилістику режисерів та її вплив на атмосферу та образність кіноадаптацій роману;
- підвести підсумки порівняння двох кіноадаптацій, визначивши переваги та недоліки кожної версії, а також вплив їхніх особливостей на загальне сприйняття кіноадаптацій літературного шедевр.

Методи дослідження: *соціокультурний та культурно-історичний* (для дослідження та систематизації атрибутивних рис естетизму як світогляду та художнього явища); *компаративний* (для зіставлення роману та його екранізацій, а також для з'ясування спільного та відмінного між двома кіноверсіями); *структуралізм* (для мотивного аналізу роману та його кіноверсій).

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку літератури.

Теоретичне значення роботи: суттєве значення для дослідження екранної адаптації літературних творів. Порівняння двох кіноверсій класичного роману Оскара Вайльда дозволяє простежити, як культурні, соціальні та естетичні зміни впливають на інтерпретацію одного й того самого літературного матеріалу в різні епохи. Це дослідження сприяє розширенню розуміння еволюції кінематографічних засобів, зокрема жанрових та стилістичних змін, а також особливостей відображення моральних і психологічних аспектів в екранізаціях. Результати дослідження можуть бути корисними для розвитку теорії кіноадаптації, вивчення взаємодії між літературою та кіно, а також для аналізу естетики кіно XX і XXI століть.

Практичне значення роботи: полягає у можливості застосування її результатів у викладацькій діяльності, зокрема на заняттях з літературознавства, кінознавства, культурології, а також у курсах з історії кіно. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для

підготовки лекцій, практичних занять, навчальних посібників з аналізу екранних адаптацій. Крім того, робота може стати основою для подальших досліджень, спрямованих на поглиблене вивчення ролі культурного контексту у формуванні кіноадаптацій класичних творів, а також для аналізу особливостей сучасного кіно в контексті адаптацій класичної літератури.

Апробація: основні положення дослідження представлено у тезах та виступах на конференціях:

1. Краснікова І. О. Особливості втілення проблеми прекрасного у кіноверсії «Доріан Грей» (2009 року). *Мови та літератури у крос-культурній перспективі*: зб. тез. доп. між нар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16-17 лист. 2023 р. Київ, 2023. С. 124-127.

2. Краснікова І. О. Підходи до вивчення роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» на уроках зарубіжної літератури. *Актуальні проблеми міжкультурної комунікації*: зб. матер. II міжнар. наук.-практ. конф., 10 квітня 2024 року, Луцький національний технічний університет. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2024. С. 50-52.

3. Краснікова І. О. Ідейно-тематичне та художнє зіставлення кіноверсій роману «Портрет Доріана Грея» 1945 року та 2009 року. *Мови та літератури у крос-культурній перспективі*: зб. тез. доп. між нар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27-28 лист. 2024 р. Київ, 2024. С. 76.

РОЗДІЛ 1. РОМАН О. ВАЙЛДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» ЯК ХУДОЖНІЙ МАНІФЕСТ ЕСТЕТИЗМУ

1.1. Поняття про естетизм та його специфіку

Провідним принципом світогляду та художньої творчості Оскара Вайлда був естетизм, що виник в Англії у кінці XIX століття як реакція на пуританський стиль вікторіанської доби.

Естетизм (від грец. «почуттєвий, здатний відчувати») – тенденція в англійській літературі, яка сформувалась наприкінці XIX ст. під впливом ідей Джона Рескіна (вічна за своїм значенням формула: зв'язок краси і правди, краси і добра, краси й справедливості) та Волтера Пейтера («естетичний дослідник розглядає всі предмети, з якими йому доводиться мати справу, всі твори мистецтва, всі гарні форми природи і людського життя як сили та явища, здатні породжувати приємні відчуття»). Естетизм породив культ витонченої краси. Його творці вірили, що реалізм приречений на цілковитий крах, що соціальні проблеми зовсім не стосуються справжнього мистецтва, і висували гасла: «мистецтво для мистецтва», «краса заради самої краси» [7].

Естетизм виник як реакція на індустріалізацію, урбанізацію та соціальні зміни, що відбувалися в Європі у XIX столітті. Ці процеси призвели до значних трансформацій у суспільстві, створивши напруження між традиційними цінностями та новими ідеями. В умовах швидких соціальних змін мистецтво стало інструментом для вираження бажання повернутися до естетичних та індивідуалістичних ідеалів, протистоячи матеріалізму та функціоналізму [13, с. 48].

Художнім чинником зародження таких поглядів була ідея «мистецтва заради мистецтва», яка існувала ще з античних часів. Естетизм був противагою реалізму, що звертав увагу на соціальні проблеми. На думку прихильників естетизму, література не повинна виконувати моральну місію, навчати добру та справедливості, вона є байдужою до проблем добра і зла. Мистецтво має служити красі, котра є вищою від життя. Даний напрямок був

представлений письменником, теоретиком, істориком-мистецтвознавцем Волтером Пейтером та угрупованням поетів та художників, теоретиків літератури й мистецтва, до якого належали Артур Саймонс, Обрі Бьордслі, Ернест Даусон, Оскар Вайлд та інші, що об'єдналися навколо журналів «Жовта книга» та «Савой», а їхнім ідеалом мистецтва стала творчість майстрів Середньовіччя та раннього Відродження.

Впливом на формування естетизму відзначалися також ідеї Джона Рескіна, котрий вважав вічною за своїм значенням формулу: зв'язок краси і правди, краси і добра, краси та справедливості. Джон Рескін як один з попередників течії естетизму ставив красу вище понад усе, однак, на відміну від свого вчителя, молодші естети викоринювали з поняття краси будь-який етичний зміст, підкреслюючи байдужість справжнього мистецтва до будь-якої моралі.

На думку Волтера Пейтера, «естетичний дослідник розглядає всі предмети, з якими йому доводиться мати справу, всі твори мистецтва, всі гарні форми природи й людського життя як сили і явища, що здатні породжувати приємні відчуття» [35, с. 3].

Естетизм породив культ витонченої краси. Творці даного напрямку вірили, що реалізм приречений на цілковитий крах, а соціальні проблеми зовсім не стосуються справжнього мистецтва, тому вони висували гасла: «мистецтво для мистецтва», «краса заради самої краси».

Суть естетизму є досить простою: найголовнішою цінністю виступає не добро, не моральність, а виключно краса. Також краса ставиться вище за моральність чи є рівноцінною їй. Красу не можна судити з точки зору моральності, адже вони є різними явищами, що знаходяться у різних площинах. Краса може бути аморальною, нести зло, однак вона не втрачає при цьому своєї цінності в людини [29, с. 36].

Краса розглядається як самоцінна мета твору, який не повинен мати інших призначень або смислів. Художники повинні прагнути до створення гармонійних, естетично привабливих творів, незалежно від їхньої

функціональності чи змістовної глибини [22, с. 70]. Це прагнення до краси відображається у витонченій стилістиці та увазі до деталей у творчості естетів.

Одним із ключових принципів естетизму є автономія мистецтва. Естети вважають, що мистецтво має існувати для самого себе, незалежно від будь-яких зовнішніх цілей чи функцій. Воно не повинно служити моралі, освіті чи пропаганді, а має зосереджуватися на своїй внутрішній цінності та красі [22, с. 67]. Цей підхід дозволяє мистецтву розвиватися без обмежень, сприяючи творчій свободі художників.

Естетизм виступає проти утилітаристських підходів у мистецтві, які розглядають його як засіб для досягнення певних соціальних чи політичних цілей. Замість цього, естети підтримують ідею, що мистецтво має існувати для задоволення естетичних потреб та прагнень, надаючи особистому сприйняттю та інтерпретації першорядну важливість [22, с. 72]. Це дозволяє мистецтву залишатися вільним від зовнішнього впливу та зберігати свою унікальність.

Індивідуалізм є ще одним важливим аспектом естетизму. Він підкреслює значення особистого вираження та унікальності художника. Кожен твір мистецтва повинен відображати індивідуальний досвід та бачення автора, що робить його неповторним та унікальним [22, с. 75]. Це сприяє розвитку різноманітності стилів та інновацій у мистецтві, дозволяючи художникам вільно експериментувати з формою та змістом.

Однією з ключових характеристик естетизму є використання естетичної мови, яка прагне до виразності та краси. Літературні твори естетизму часто відзначаються витонченою стилістикою, метафорами та символізмом, що робить їх художньо насиченими та естетично привабливими [27, с. 90]. Це дозволяє читачеві насолоджуватися не лише змістом, але й формою твору.

Естети приділяють велику увагу візуальним образам та деталям, прагнучи створити яскраві та запам'ятовувані сцени. Це дозволяє читачеві

або глядачеві зануритися у світ твору та насолоджуватися його естетичними аспектами [27, с. 92]. Такий підхід сприяє створенню глибоких та багатогранних образів, які залишаються в пам'яті надовго.

Естетизм активно відмовляється від натуралістичних та реалістичних тенденцій, які домінували у літературі того часу. Замість відображення реальності таким чином, щоб вона була максимально схожа на життя, естети прагнуть до створення ідеалізованих, естетично привабливих світів [27, с. 95]. Це дозволяє художникам вільніше маніпулювати формою та змістом, створюючи нові, унікальні світи.

Імпресіонізм, як мистецький напрямок, сильно вплинув на розвиток естетизму. Його акцент на сприйнятті моменту, передачі емоцій та індивідуального досвіду знайшов своє відображення в естетичних ідеях про автономію мистецтва та пріоритет естетичних цінностей [10, с. 100]. Цей вплив сприяв розвитку більш суб'єктивного та експресивного підходу до мистецтва.

Вплив японського мистецтва, зокрема унігами та естетичних принципів, також відіграв значну роль у формуванні естетичних ідей. Гармонія, простота та увага до деталей, характерні для японського мистецтва, стали важливими аспектами естетизму [10, с. 102]. Це сприяло інтеграції східних естетичних традицій у західне мистецтво, збагачуючи його новими формами та ідеями.

Філософські роздуми про природу краси, її сутність та значення стали центральними темами естетизму. Естети вважали, що краса є самоцінністю та має вирішальне значення для людського досвіду [10, с. 105]. Ці роздуми спонукали до глибокого аналізу естетичних феноменів та їх впливу на людську свідомість.

Естетизм значно вплинув на розвиток модернізму, оскільки його ідеї про автономію мистецтва та пріоритет естетичних цінностей стали важливими складовими модерністської думки. Модерністи розвивали ці ідеї, прагнучи до інноваційності та експериментальності у мистецтві [10, с. 108].

Це сприяло виникненню нових форм та стилів, що відображали сучасні зміни в суспільстві.

Символісти, як і естети, підкреслювали значення символів та метафор у мистецтві, прагнучи до глибшого вираження внутрішнього світу через естетичні засоби [10, с. 110]. Це сприяло створенню багатошарових творів, які вимагали від читача або глядача більш глибокого аналізу та інтерпретації.

Особливість естетизму полягала у тому, що він, перебуваючи поза рамками пересічної моралі, діяв лише у сфері мистецтва, де «дозволене» та «недозволене» диктувалося волею митця й підлягало тільки суду естетичних законів. Естетизм виявив переваги художньої вигадки, уяви та майстерності художника перед копіюванням життя. Творчі здобутки митців даного напрямку мали істотний вплив на розвиток мистецтва ХХ століття, зокрема на творчість англійських та російських символістів, а також Т.-С. Еліота, В. Вульф, М. Пруста, Дж. Джойса та інших.

Життя людини повинно бути побудованим за законами краси й оточене прекрасними речами. А вища краса знаходиться лише у творах мистецтва. Сенс життя – спілкування з мистецтвом, власна творчість чи сприйняття творів мистецтва. Звичайне життя середньостатистичної людини є доволі нудним і безглуздим, тому порятунком знаходиться лише у мистецтві, де є справжнє життя. Мистецтво вище за реальне життя. Воно завжди є прекрасною брехнею, вигадкою, що не має з реальністю нічого спільного. Мистецтво, як і краса, заборонена суду моральності. «Немає книжок моральних та аморальних. Є книжки, які написані добре та ті, що написані погано» [4, с. 4] (знамениті слова О. Вайлда з передмови для його єдиного роману).

Співвідношення мистецтва та моралі є важливим положенням естетики Вайлда. Він приходить до думки про те, що мистецтво перебуває поза сферою моралі. Поширюючи тезу про самодостатність мистецтва, він категорично заперечував вплив морально-етичних законів суспільства на митця та його твори: «Естетика вища від етики!», «Митець не має етичних

уподобань. Етичні уподобання приводять до непрощеної манірності стилю», «Закони мистецтва не збігаються із законами моралі», «Розуміння фарб і барв важливіше для розвитку особистості, ніж поняття про зло та добре», «Будь-яке мистецтво аморальне» [37, с. 121].

Естетичні погляди Вайлда мали міцний філософсько-літературний підмурак, ім'я якого – культ краси. Тому сенсом його життя стає поклоніння мистецтву та краси.

Провідною думкою в естетичних поглядах О. Вайлда було те, як недосконалі люди спроможні творити красу, створювати прекрасне та як рукотворна краса впливає на життя людини. Вайлд довів до логічного завершення тезу представників Відродження: створений письменником досконалий образ впливає на життя й людей, тому що його починають наслідувати, прагнучи до краси та гармонії, і таким чином мистецтво перетворює життя.

О. Вайлд та його послідовники висунули до мистецтва основну вимогу: не копіювати природу, а відтворювати її за законами краси, недоступної для повсякденного життя. Письменник вважав, що не мистецтво відображає дійсність, а життя наслідує мистецтво. Мистецтво покликане створити новий світ, що є казкою, маренням, неправдою, при цьому воно нічого не виражає, окрім самого себе. Згідно з твердженням О. Вайлда, неправда є формою вияву краси, а тому вона значно важливіша за голий практицизм повсякденності.

А. Саймонс відзначав, що мистецтво «може мати мораль за прислужницю, але саме ніколи не стане її слугою» [34, с. 65], бо принципи мистецтва є вічними, тоді як принципи моралі змінюються з плином часу. Англійські естети виступали проти засад респектабельного суспільства, проти самовдоволеної ідеології вікторіанської Англії, піддавали різкій критиці матеріалізм та реалістичну естетику як його породження, зневажливо оцінювали класиків реалізму, вважаючи їхній метод «негрунтовним».

Кредо естетизму – перетворення вади в естетично прекрасне. І таке перетворення вважалося за вищу магію мистецтва, чарівність відвертості, безрозсудство.

О. Бьордслі та О. Вайлд, котрі є центральними фігурами естетизму, викликали захват справжніх шанувальників та гвалт неприйняття захисників «старих завітів». Ілюстрації Бьордслі до «Жовтої книги» спричинили галас та обурення художником, що зважився відкинути пуританську сором'язливість співвітчизників й спотворив зображення людського тіла не для досягнення комічного ефекту, як у карикатуристів, а для надання більшої витонченості та психологічної індивідуальності образам.

Епоха естетизму за часів Вайлда мала свої особливості та принципи. З'явилося протистояння консервативних традицій новим, був ускладнений культурний процес. Естетизм був наявний у мистецтві, проте відзначався впливом на всі сфери діяльності суспільства. Літературні здобутки даного періоду мали важливе значення для подальшого розвитку мистецтва в цілому. Ідея, що існувала ще з античних часів, – «мистецтво заради мистецтва» призвела до укорінення естетизму, а О. Вайлд, котрий вважав, що мистецтво керує світом, а реальність вигадали люди, став його найбільш яскравим представником.

В естетичних трактатах О. Вайлда, об'єднаних під спільною назвою «Задуми», поряд з важливим питанням про роль та місце мистецтва й художника в житті сучасного суспільства, порушуються також проблеми літературної критики, її завдань, форм і методів. В трактаті «Критик як художник» О. Вайлд висуває власну концепцію естетичної критики, у відповідності з якою критика постає як окремий, цілком незалежний вид мистецтва, не менш творчий, ніж художня література [19, с. 23].

Також Вайлд говорить, що мистецтво «не можна оцінювати зовнішнім мірилом схожості із дійсністю. Воно швидше покривало, ніж дзеркало» [32, с. 134]. Письменник стверджує, що справжнє мистецтво засноване на брехні, а занепад мистецтва XIX століття пояснюється тим, що «мистецтво брехні»

виявилось забути. Мистецтво, на його думку, не виражає нічого, окрім самого себе, існує самостійно та розвивається за своїми законами. Мистецтво не є породженням певної епохи чи її відтворенням, бо воно вище від життя [31, с. 65].

У трактаті «Занепад брехні» О. Вайлдом сформовано основні принципи естетизму:

- велич і вічність мистецтва;
- самодостатність мистецтва;
- мистецтво вище за істину й мораль;
- замилювання прекрасним;
- естетична увага до почуттів, вражень людини;
- зображення краси в усіх її проявах;
- проголошення насолоди як вищого сенсу існування (гедонізм)

[19, с. 25].

Своєрідним виявом естетизму письменника можна вважати його знамениті парадокси, які виявилися життєздатнішими за теоретичні постулати естетизму та в яких приховується рідкісне розуміння явищ природи і завдань мистецтва, функцій художньої критики, аналізу літературних явищ [17, с. 16].

Естетизм часто критикують за поверхневність, оскільки його акцент на красі та формі може призводити до ігнорування глибших змістів та соціальних питань [3, с. 115]. Ця критика вказує на можливу відсутність моральної та соціальної відповідальності у творчості естетів.

Критики також звинувачують естетизм у відмові від моральних цінностей, стверджуючи, що мистецтво не повинно бути повністю відокремленим від етичних аспектів життя [3, с. 118]. Це може призводити до створення творів, які не враховують соціальний контекст та вплив на суспільство.

Естетизм часто критикують за недостатню соціальну відповідальність, оскільки його представники більше зосереджені на особистому вираженні,

ніж на впливі мистецтва на суспільство [3, с. 120]. Це може призводити до створення творів, які не відповідають потребам та очікуванням суспільства.

Естетизм як культурний і філософський рух утвердився як ідеалізація мистецтва, що відриває його від суспільних і моральних зобов'язань, проголошуючи самодостатність краси та форми. Він має свої особливості, які відрізняють його від інших мистецьких напрямків. Пріоритет естетичних цінностей, автономія мистецтва, індивідуалізм та акцент на красі є основними характеристиками цього руху. Історичний контекст виникнення естетизму, його основні представники, літературні та філософські основи, а також вплив на інші мистецькі напрями та критика, що його супроводжувала, формують комплексне розуміння цього важливого напрямку в історії мистецтва. Ці аспекти створюють фундамент для подальшого аналізу впливу естетичних ідей на літературні твори, зокрема на роман Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея», який буде детально розглянуто в наступних розділах цієї роботи. Представники естетизму відстоюють думку, що мистецтво існує для задоволення естетичних потреб і не має служити ідеологічним або соціальним цілям. У цьому полягає його специфічна відмінність від реалістичних напрямів, які часто намагаються відобразити соціальну дійсність і звертаються до тем суспільної моралі. Водночас, естетизм підкреслює роль суб'єктивного сприйняття та індивідуальних емоцій у створенні й споживанні мистецтва, відзначаючи його цінність через переживання краси.

Таким чином, естетизм пропонує альтернативний підхід до мистецтва, зосереджений на незалежності художнього твору від суспільних очікувань, що значною мірою вплинуло на розвиток модерністських і постмодерністських напрямів у мистецтві та літературі.

1.2. Особливості втілення філософії естетизму у романі О. Вайлда «Портрет Доріана Грея»

У художній практиці О. Вайлд часто суперечив власним естетичним деклараціям, що яскраво відобразилося у романі «Портрет Доріана Грея».

Сучасник Вайлда, Жан Кокто, якимось сказав про нього: «Оскар Вайлд дорого заплатив за те, що був Оскаром Вайлдом. Але бути Оскаром Вайлдом – вершина розкоші» [20, с. 219].

Витоки естетизму Вайлда потрібно шукати у його біографії, самому стилі життя. Народжений в інтелігентній родині, письменник змалку прагнув до вишуканого стилю в усьому, а навколо його естетизму завжди панувала атмосфера якогось легкого скандалу.

Поклоніння красі не обмежувалося для О. Вайлда лише прагненням оточити себе вишуканими речами, меблями, картинами, носити елегантний одяг, спілкуватися з вродливими людьми. Культ краси Вайлда – це насамперед благоговійне ставлення до мистецтва. Саме блискуче знання античного світу відкрило юнакові двері до аристократичного Оксфорду, де читав лекції з мистецтва філософ Джон Рескін, котрий мав великий вплив на Оскара Вайлда. Проте майбутній письменник пішов своїм шляхом. Якщо Рескін відстоював правду та етичну чистоту мистецтва, Вайлд натомість відривав етику від естетики та заперечував зв'язок мистецтва з мораллю. Письменник вірив, що мистецтво, створюючи спільну духовну атмосферу для всіх народів, могло б зблизити людей настільки, що вони ніколи не воювали б одне проти одного [25. с. 59].

Головною вадою творів своїх сучасників О. Вайлд вважав занепад брехні. Відкидаючи принципи натуралізму та реалізму в мистецтві, Вайлд протестує не стільки проти цих художніх напрямів, скільки проти монотонної, безбарвної, потворної, непоетичної, антиестетичної дійсності, котра не заслуговує на те, щоб бути відображеною митцем.

У передмові до роману «Портрет Доріана Грея» письменник утверджує самоцінність та самодостатність мистецтва. Воно, на думку Вайлда, не

виражає нічого, окрім самого себе, існує самотійно та розвивається за своїми законами [4, с. 7].

Вся естетика Оскара Вайлда являє собою низку парадоксальних суджень, однак чи не найпарадоксальнішим є твердження про те, що не мистецтво наслідує життя, а навпаки: життя наслідує мистецтво.

Протягом свого життя і діяльності в сфері літератури О. Вайлд вихваляє силу краси, хоча всі його твори – є виключно хвальбою чесноти та моральності. Саме цей парадокс особливо чітко спостерігається в його романі «Портрет Доріана Грея», хоча центральне місце в ньому все ж таки займає інша тема [17, с. 16].

Цей твір, насамперед, про силу мистецтва, про велику жертву заради мистецтва, про поняття моральності та її зв'язку з мистецтвом. Не лише за часів Оскара Вайлда, коли естетизм був досить популярним, але і зараз «Портрет Доріана Грея» займає далеко не останнє місце як найкращий роман про всі аспекти мистецтва та вчення про прекрасне.

Даний твір потрібно розглядати як яскраву демонстрацію естетизму письменника, що визначив його життєве кредо та творчу манеру. Художні твори «апостола естетизму», що був людиною парадоксального світовідчуття, парадоксального стилю життя та парадоксальних суджень, свідчать про те, що естетизм їх автора не позбавлений парадоксальності. Без урахування даного факту не можна сподіватися на правильне розуміння роману. Наголошуючи на думці, що мистецтво вище за життя, впродовж усього роману показуючи перевагу мистецтва над життям, у фіналі автор доводить, що долю людини визначає не вигадане, а реальне життя. Етика й моральні критерії оцінки стилю життя Доріана Грея беруть гору над естетикою. О. Вайлд вступає у боротьбу з власним естетизмом [1, с. 10].

Головна теза естетики Вайлда «мистецтво вище за життя» породжує цілу низку протиставлень, якими переповнений роман: мистецтво – мораль, естетика – етика, мистецтво – природа, прекрасне – моральне тощо. Це

обумовлює контрастність композиції роману. Найглибшим є контраст між життям та мистецтвом.

Автор пов'язує з мистецтвом все нове й привабливе, а все потворне – з життям. Відповідно до свого естетизму О. Вайлд віддає перевагу мистецтву. Метаморфози, що відбуваються з портретом та зовнішністю Доріана Грея впродовж роману, теж відіграють на користь мистецтва. Хоча це й не одразу помітно, проте роман починається з протиставлення життя мистецтву. Генрі Уоттон та Безіл Голуорд ведуть розмову про портрет Доріана Грея. Художник не хоче демонструвати цей твір перед публікою, адже вклав у полотно занадто багато душі. Викладаючи свій погляд на мистецтво, він підкреслює: «Митець повинен творити прекрасне, але не повинен у нього нічого вкладати із свого власного життя. У нашу добу люди тлумачать мистецтво, як різновид автобіографії. Ми втратили абстрактне почуття краси» [4, с. 5]. О. Вайлд був проповідником саме такого почуття краси, однак усім романом письменник доводить, що краса, не поєднана з моральністю, перетворюється на свою протилежність, стає потворною.

Реальна людина надихнула Безіла Голуорда на створення шедевра, і доля найпрекраснішого творіння визначатиметься реальним життям Доріана Грея. Фабула парадоксальна. Проте це один з найблискучіших парадоксів великого естета, який допомагає наочно побачити жахливу потворність способу життя героя, бруд, у якому він тоне, бездонну прірву, в яку він летить. Зміни на портреті відбуваються поступово. Спочатку вони ледь помітні, проте згодом стають окреслені все яскравіше. Доріан Грей поступово морально здеградував настільки, що став справжнім злочинцем, однак жодних докорів сумління вже не відчував. Єдиним почуттям, яке керувало вчинками Доріана все життя, був егоїзм.

У романі Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» філософія естетизму набуває важливого значення через змалювання характерів та мотивів, які розкривають вплив естетичного ідеалу на долі персонажів та їхній внутрішній світ. Вайлд глибоко досліджує ідею краси, моральної свободи та

самозадоволення, об'єднуючи їх у єдине ціле – філософію естетизму. Основні персонажі – Доріан Грей, лорд Генрі, Безіл Голворд і Сибіл Вейн – відображають різні аспекти цієї ідеї, в той час як символічні образи портрета і дзеркала посилюють драматизм і конфлікт між естетизмом та моральними нормами.

Мотиви твору: Краса, Моральна Роздвоєність і Деградація. Однією з центральних тем роману є ідея абсолютної краси, яка вивищується над усіма іншими цінностями. Для Доріана краса стає самоціллю, а його прагнення зберегти молодість і зовнішню привабливість будь-якою ціною врешті призводить до моральної та духовної деградації. Лорд Генрі підкріплює в Доріанові цей ідеал, переконуючи його, що єдине важливе в житті – задоволення своїх бажань і насолода, незалежно від наслідків [11, с. 87]. Це створює своєрідний конфлікт між естетизмом і мораллю, оскільки на шляху до задоволення своїх бажань Доріан втрачає здатність до етичного оцінювання своїх дій.

Свій життєвий шлях Доріан Грей визначив сам. Його супутниками і на початку, і наприкінці життєвого шляху були егоїзм, лицемірство, жадоба насолоди, байдужість до інших людей. Вражений змінами, які відбулися на портреті за роки його розбещеного життя, герой подумки начебто прагне змінитися, однак портрет не залишає йому надії, стверджуючи, що в основі цього прагнення – лише лицемірство.

Авторитетом для головного героя став не чесний, людяний та працьовитий Безіл, а лорд Генрі – людина, теорії якої Грей утілював у життя. Він прислухався до нього саме тому, що філософія останнього виправдовує його власні пристрасті, бажання та поведінку. Знайти алібі є максимально легким, проте дуже небезпечним шляхом.

Лорд Генрі: Естетизм і Негативний Гедонізм. Лорд Генрі Волтон втілює ідею естетизму в її радикальній формі. Він сповідує філософію гедонізму, вважаючи, що насолода – це найвищий сенс існування. Для нього мистецтво і краса є незалежними від моральності; він говорить, що люди

мають жити так, щоб задовольняти кожне своє бажання і прагнути виключно до естетичної насолоди. Генрі переконує Доріана, що людина має уникати обмежень, накладених суспільством і релігією, що моральні норми є застарілими і лише заважають людині досягти щастя [9, с. 47]. Таким чином, лорд Генрі стає уособленням крайнощів естетизму, де краса та насолода виправдовують будь-які вчинки, незалежно від їхніх наслідків для інших людей. Його філософія стає ключовим фактором у житті Доріана, перетворюючи його на людину, яка керується винятково власними бажаннями і втрачає здатність до емпатії.

Безіл Голворд: Естетизм і Мораль. Безіл Голворд, на противагу лорду Генрі, є більш моральним персонажем. Він захоплений красою Доріана, але бачить у ній не лише зовнішню привабливість, а й потенціал для духовної краси. Для нього мистецтво є вираженням внутрішнього світу митця, а краса повинна гармоніювати з моральними якостями. Він щиро вірить, що мистецтво має приносити духовне збагачення, а не руйнувати особистість [26, с. 122]. Безіл виступає моральним орієнтиром у романі, намагаючись захистити Доріана від небезпечного впливу Генрі. Його позиція вказує на можливість співіснування естетичної ідеї та моралі, однак, врешті-решт, він стає жертвою того ж естетизму, який вихваляє. Вбивство Безіла Доріаном символізує остаточне відхилення героєм моральних принципів на користь краси та насолоди, що він шукає без жодних обмежень.

Сибіл Вейн: Ідеалізована Краса та Трагедія. Сибіл Вейн, талановита актриса, яку Доріан обожає через її красу і талант, є образом жертви естетизму. Доріан бачить у ній ідеальну красу, захоплюється її грою на сцені, але, коли вона втрачає майстерність через закоханість, його ідеал руйнується. Це розчаровує Доріана, і він відмовляється від неї, оскільки вона більше не відповідає його естетичному ідеалу. Для Сибіл Доріан був «прекрасною мрією», але він зруйнував її, що призвело до її трагічної смерті [23, с. 207].

Через цей образ Вайлд показує, як естетизм, що не зважає на етичні принципи, може знищувати життя і душі людей. Сибіл стає символом жертви естетичного фанатизму, коли краса цінується вище за людську сутність.

Портрет Доріана є центральним символом у романі, уособлюючи ідею про те, що краса і моральність не завжди йдуть поруч. Він відображає не лише зовнішність героя, але і його внутрішню сутність, яка з часом псується через аморальні вчинки. У той час як Доріан зберігає свою зовнішню привабливість, портрет стає дедалі потворнішим, символізуючи його духовний розпад. Портрет є свого роду нагадуванням про те, що мистецтво може відображати не лише красу, а й моральне падіння людини. Образ портрета уособлює всі потаємні пристрасті та бажання героя, його свідомість, ставлення до людей, його совість, заплямовану кров'ю. Розплата прийшла у реальному житті, до реальної людини. Проте ця людина вже не мала нічого спільного з портретом, що став шедевром серед полотен Безіла Голуорда. Витвір мистецтва зберіг свою красу. Тому мимоволі згадується теза Вайлда: мистецтво вище за життя. Воно нетлінне й належить до тих вічних цінностей, котрі зберігають людину у людині [21, с. 30].

Дзеркало, яке Доріан отримує від лорда Генрі, уособлює нарцисизм і самолюбство, яке він плекатиме протягом життя. Доріан часто використовує дзеркало для того, щоб захоплюватися своєю красою, що підживлює його бажання залишатися молодим і вродливим. Дзеркало стає символом його поверхневого життя, де важливе лише зовнішнє, а внутрішній світ ігнорується [9, с. 49]. Цей образ підкреслює розрив між духовним та естетичним, відображаючи подвійність життя героя.

Водночас письменник суперечить іншій тезі, що виражає його естетизм: «Усяке мистецтво аморальне» [4, с. 6]. Звістка про смерть Сибіл приголомшила Доріана Грея, але не стала приводом для його страждань. Ця подія навіть привабила юнака своєю подібністю до трагедій, що розігрували на сцені, своєю романтичністю. Зробленим вибором герої остаточно відцурався тих моральних норм, що визначають нормальні стосунки між

людьми. Невипадково розділ закінчується фразою, яка не потребує коментарів: «Годиною пізніше він був уже в опері, і в ложі за ним ззаду сидів лорд Генрі, спираючись йому на крісло» [4, с. 23].

Створюючи «суто декоративний роман», «апостол естетизму» Вайлд виступив як мораліст, оцінюючи поведінку діючих осіб. Змальовуючи Доріана Грея, письменник вдався до крайнощів: спосіб його життя не просто аморальний, він є максимально злочинним.

Аналізуючи роман, можна визначити найбільший гріх Доріана Грея – його слабкість духу, слабкість душі перед словом, перед почуттям, перед насолодами. Ми бачимо, як душа його легко піддається словам лорда Генрі про красу, про те, що він сама досконалість. Це породжує гордість, пику, призводить до обожнювання самого себе. Керуючись теорією краси, Доріан Грей шукав її скрізь. Однак біда головного героя полягала в тому, що він шукав її серед життєвого бруду. Теорія гедонізму, яку прищепив юнаку лорд Генрі, повністю отруїла молоде серце, душу.

У романі «Портрет Доріана Грея» герой О. Вайлда власним життям відстоював позаморальність краси, але у фіналі роману він жорстоко покараний за це. Остання теза передмови до роману твердить: «Будь-яке мистецтво не дає жодної користі» [4, с. 6]. У грі таких взаємовиключних протиріч і полягають особливості світогляду та творчості письменника. І справа тут не лише в «бальзаківському парадоксі», коли автор як митець покликаний сказати правду, не може її не сказати й виявляється більш гідним самого себе мислителя й теоретика. Така сила творчості й мистецтва слова. Справа ще й в тому методі, який обирає або відтворює Вайлд: він грає словом, подає протилежні судження, їхні зіткнення, однак ніколи в межах художнього цілого потворне і неморальне не перемагає.

Стверджуючи, що «Будь-яке мистецтво не дає жодної користі», Оскар Вайлд створив роман, в якому є те, що видатний методист В.Я. Стоюнін називав «загальнолюдським елементом», який є «душею кожного твору». Це

«прагнення істини, правди, добра ... все те, що ми визнаємо розумним, справедливим, істинним, моральним, прекрасним» [1, с. 11].

Моральні проблеми, поставлені в романі, дуже важливі та актуальні для нашого сьогодення, коли все більше починає домінувати егоїстичний, меркантильний підхід до людських стосунків, коли жадоба насолоди переважає всі інші почуття, коли власне благополуччя досягається будь-якою ціною, в тому числі й злочинами. Довести в процесі аналізу, що Вайлд-естет поступається Вайлдові-моралістові, означає досягти поставленої мети. Від естетизму – до вирішення важливих моральних проблем – таким уявляється вивчення твору [16, с. 50].

Роман Оскара Вайлда *«Портрет Доріана Грея»* є яскравим прикладом втілення філософії естетизму, що виражається через культ краси та аморальність у погоні за естетичним задоволенням. Головний герой, Доріан Грей, символізує ідеал естетизму, де життя розглядається як мистецтво, а прагнення до вічної молодості та краси підносяться над моральними принципами. Образ портрета, який старіє замість Доріана, є глибоким символом прихованих гріхів і морального занепаду, що не впливає на зовнішність героя, але відображається у його душі.

Втілення філософії естетизму у романі підкреслює небезпечність відриву краси від моралі: безконтрольне поклоніння естетичному перетворюється на самоціль, яка призводить до трагічних наслідків для особистості. Через історію Доріана Вайлд ставить під сумнів абсолютну свободу мистецтва, вказуючи на необхідність балансу між естетичними ідеалами та етикою. Лорд Генрі пропагує радикальний естетизм, ставлячи красу та насолоду понад усе, і стає ідейним натхненником для Доріана. Безіл Голворд уособлює етичний аспект мистецтва, вірячи, що краса має йти поруч із мораллю. Сибіл Вейн стає жертвою естетизму, який цінує образ, а не особистість. Портрет і дзеркало, у свою чергу, підкреслюють теми морального розпаду та самозакоханості, які відображають наслідки

відірваності краси від моралі. Роман виступає критикою крайнощів естетизму, демонструючи його згубний вплив на людину та суспільство.

1.3. Естетизм і моральні дилеми у романі «Портрет Доріана Грея»

У романі «Портрет Доріана Грея» Оскар Вайлд досліджує складний взаємозв'язок між естетизмом і мораллю, розкриваючи, як надмірне захоплення красою може призводити до морального занепаду. Вайлд використовує образ Доріана Грея, щоб показати, як бездумне поклоніння красі та задоволенню може відвести людину від моральних принципів та призвести до трагічних наслідків. Цей роман стає одним із найбільш виразних літературних досліджень естетизму, піднімаючи питання етичних обов'язків, ілюзій свободи та меж, за які не варто переступати.

Вплив естетизму на світогляд Доріана Грея

Естетизм як рух, що утвердився у Великій Британії в другій половині ХІХ століття, поставив красу в центр буття, відстоюючи принцип, що мистецтво існує заради самого себе. Цей принцип став основою життя головного героя, Доріана Грея, який під впливом лорда Генрі починає бачити красу та насолоду як єдині цінності. Знайомство з лордом Генрі стає переломним моментом у житті Доріана. На початку роману Доріан представлений як молодий, чистий, наївний юнак, який ще не має сформованих життєвих принципів. Саме ця вразливість і підштовхує його до захоплення філософією Генрі, який приваблює юнака своїм цинізмом та блиском, будуючи уявлення про життя як про низку можливостей отримати насолоду. Генрі переконує його, що людина має піддаватися своїм бажанням, а краса й насолода – єдині вартості, що мають значення в короткотривалому людському існуванні. Як говорить Генрі, «єдиний спосіб позбутися спокуси – це піддатися їй» [4, с. 22], підкреслюючи думку, що будь-який стриманий порив чи відмова від чогось бажаного – це втрата життєвого досвіду та задоволення. Цей підхід до життя руйнує у Доріана моральні уявлення, він втрачає відчуття відповідальності за свої вчинки, виправдовуючи їх прагненням до краси і насолоди.

Від цієї ідеї починається поступова трансформація світогляду Доріана Грея. Генрі стає наставником та провідником Доріана у світі естетизму. Він

заявляє, що «добро та зло – це лише ілюзії», і підштовхує молодого Грея до думки, що обмеження мораллю – це пережиток, який не стосується «справжнього художника» [28, с. 58]. Генрі навіює йому переконання, що краса – найвища цінність, і що задоволення є єдиним сенсом буття. Ця концепція стає особливо важливою для Доріана після завершення портрету, на якому майстерно передана його зовнішня краса. Поступово ця краса стає для нього не просто рисою, а справжнім культом. Його рішення обміняти свою душу на вічну молодість, залишивши сліди своїх гріхів на портреті, символізує остаточну перемогу естетичної філософії Генрі над моральними принципами Доріана. Замість звичайної, «обтяженої моральністю» життєвої дороги, він обирає шлях задоволення, не турбуючись про моральні наслідки своїх учинків. Цей світогляд лорда Генрі поступово робить Доріана безпринципним і байдужим до оточуючих, адже він переконаний, що життя – це лише мить, яку треба наповнити задоволенням і красою.

Філософія лорда Генрі: заперечення моралі

Лорд Генрі Воттон є основним провідником естетичних ідей у романі та наставником Доріана Грея у світі естетизму. Його філософія зосереджена на запереченні традиційних моральних категорій добра та зла, які він вважає обмеженням. Генрі стверджує, що «добро та зло – це лише ілюзії», і що насправді моральність – це лише соціальний конструкт, який обмежує справжнє життя [28, с. 58]. Він переконує Доріана, що життя має бути наповнене не обов'язком і стриманістю, а прагненням до краси, пристрасті та задоволення. Лорд Генрі описує ці ідеї як природну позицію «справжнього художника» або ж істинного естета, що живе поза межами моральних обмежень [28, с. 72].

Генрі бачить у Доріані не лише об'єкт для своїх філософських ідей, а й своєрідний експеримент, на якому він намагається перевірити дієвість свого світогляду. Завдяки Генрі Доріан починає вважати, що моральність – це лише перешкода для досягнення задоволення. Так, він перестає задумуватись над етичними наслідками своїх учинків. Генрі ж натомість постійно підсилює цю

думку своїми цинічними висловлюваннями, наприклад, стверджуючи, що «всі пороки, як і всі чесноти, є засобами самовираження» [28, с. 62].

Доріан Грей: втрата моралі заради краси

Захоплення ідеями лорда Генрі призводить до поступового перетворення Доріана на егоїстичну, бездушну людину, котра виправдовує будь-які свої вчинки заради краси і насолоди. Для нього краса стає найвищою цінністю, а будь-які страждання інших людей – неважливими. Ключовим моментом стає його відношення до Сибіл Вейн, яку він спершу ідеалізує як актрису, що уособлює красу мистецтва. Але коли вона зізнається в коханні та втрачає здатність добре грати, Доріан жорстоко відкидає її, адже вона більше не відповідає його естетичним вимогам. Доріан оцінює людей не за їхніми внутрішніми якостями, а лише за здатністю відповідати його уявленням про красу та задоволення.

Поступово естетичний світогляд перетворюється для Доріана на самоціль, що штовхає його на шлях самознищення. Він не зупиняється перед аморальними вчинками, такими як обман, зрада та навіть убивство, адже його власний портрет несе всі сліди його деградації, залишаючи його зовнішність незмінною. Таке сприйняття життя у світі естетизму врешті призводить до повної деградації його душі.

Портрет як символ морального розкладу

Портрет Доріана у романі стає ключовим символом моральної розплати, від якої не вдається втекти навіть у світі, де краса є найвищою цінністю. Портрет символізує саму душу Доріана, яка, під впливом лорда Генрі та естетизму, поступово перетворюється на спотворену подобу самого себе. Коли герой висловлює бажання залишитися вічно молодим, Вайлд створює унікальну алегорію: портрет старішає і погіршується, вбираючи в себе всі гріхи, а сам Доріан залишається зовні прекрасним і молодим. Цей портрет є втіленням прихованого морального розкладу, який поступово наростає у Доріана з кожним новим гріхом і аморальним вчинком [12, с. 74].

Цей символ стає особливо значущим, коли герой починає відчувати огиду до власного портрета. Внутрішній розлад, який він ігнорує через захоплення красою та розкішшю, поступово призводить до того, що портрет стає тягарем, від якого Доріан хоче позбутися. Споглядання власного відображення, спотвореного гріхами та пороками, стає для нього непосильною мукою [11, с. 85].

Наприкінці роману Доріан усвідомлює, що його краса – це лише зовнішня оболонка, яка приховує всі його злочини та пороки. У відчаї він намагається знищити портрет, на якому бачить відображення свого справжнього «я». Цей фінальний акт руйнування – символічний жест, через який Вайлд показує, що справжня краса неможлива без моральної чистоти.

Моральні дилеми: насолода та відповідальність

Найбільшою моральною дилемою у романі є боротьба між насолодою, яку обіцяє естетизм, і необхідністю брати на себе відповідальність за власні вчинки. Лорд Генрі намагається переконати Доріана, що будь-яка дія, спрямована на досягнення краси, є виправданою, навіть якщо вона порушує моральні норми. Однак реальні наслідки цієї філософії виявляються трагічними. Зокрема, історія з Сибіл Вейн, актрисою, яку Доріан спочатку обоожнював, а потім знехтував, стає переломним моментом у його житті. Сибіл, не витримавши зневаги Доріана, закінчує життя самогубством. Це стає першим великим ударом по совісті героя, хоча він намагається себе виправдати, стверджуючи, що це «лише епізод» у його житті [26, с. 120].

Після смерті Сибіл Вейн Доріан Грей стикається з глибокою моральною дилемою, що розкриває внутрішній конфлікт між естетичним і моральним. Втрата Сибіл – жорстоке нагадування про наслідки безвідповідального підходу до краси як до найвищої цінності. Спершу Доріан намагається знехтувати її смертю, розглядаючи це як «ліричний момент» у своєму житті, вписаний у рамки його пошуку насолоди. Лорд Генрі заохочує його до такої точки зору, пропонуючи глянути на трагічну

подію як на щось «прекрасне у своїй жахливості», що лише збагачує його життєвий досвід.

Однак, поглянувши на свій портрет, Доріан зауважує перші зміни – його обличчя на полотні набуває жорстокості. Це відкриття примушує його усвідомити, що, хоч його фізичний вигляд залишається незмінним, його душа почала відображати моральні наслідки його вчинків. Портрет символізує той тягар відповідальності, якого Доріан намагається уникнути. З кожним новим аморальним учинком образ на полотні стає дедалі потворнішим, що поступово руйнує внутрішній спокій героя.

Незважаючи на це, Доріан намагається знехтувати докорами сумління, повністю віддаючись світу естетизму та насолоди. Поступово він заглиблюється у гедоністичний спосіб життя, де відсутність відповідальності лише підсилює його егоїзм. Однак кожен аморальний учинок залишає слід на портреті, і цей візуальний символ стає своєрідним «свідком» його падіння. У результаті портрет нагадує йому про втрачену людяність, показуючи, що справжня краса не може існувати без моральної чистоти.

Таким чином, історія з Сибіл Вейн та трансформація портрета стають ключовими елементами, які підкреслюють головну моральну дилему роману – вибір між прагненням до насолоди та необхідністю відповідальності за власні вчинки. Вайлд показує, що безвідповідальне слідування естетичним принципам може призвести до морального занепаду, коли краса стає самоціллю, а життя інших – лише декорацією у власному прагненні до насолоди.

Внутрішній конфлікт та саморуйнування

З часом Доріан починає розуміти, що його захоплення красою не приносить йому справжнього задоволення, він стає жертвою власних естетичних прагнень. Хоча він залишається молодим і привабливим, його душа сповнена темряви, а портрет відображає всі моральні втрати. Він починає усвідомлювати свою відповідальність за власні вчинки, і це усвідомлення породжує нестерпний біль та відчай [9, с. 203].

Його відношення до краси, яке спочатку здавалося бездоганим, перетворюється на джерело глибокого внутрішнього конфлікту. Першочергово Доріан сприймав естетизм як шлях до отримання насолоди від життя, але поступово це захоплення призводить до усвідомлення моральної спустошеності та порожнечі.

Кульмінація внутрішнього конфлікту настає, коли Доріан, у спробі позбутися від мук совісті, намагається знищити портрет, розірвати зв'язок з ним. Це є свідченням його безсилля перед жахливими наслідками, які випливають з його естетичних виборів. Його вчинок символізує бажання повернути собі моральну чистоту, але водночас він розуміє, що це неможливо, оскільки всі його вчинки залишають слід і повернутися до невинності неможливо. Портрет, який він колись сприймав як подарунок, стає символом покарання за моральну розпусту [23, с. 210].

Це відображає глибокий конфлікт між його бажанням зберегти фізичну красу та усвідомленням руйнівних наслідків свого життя.

Кульмінаційною точкою внутрішнього конфлікту є момент, коли Доріан усвідомлює, що естетизм, на якому він побудував своє життя, не може служити виправданням для моральних порушень. Його життя, зосереджене на безмежному задоволенні, призводить до саморуйнування, оскільки він віддаляється від людяності та чуттєвості, на яких колись базував свої стосунки з іншими.

Вайлд використовує образ портрета як потужний символ – він виступає як свідок Доріанових вчинків, постійно нагадуючи про їхні наслідки. Як тільки Доріан намагається знищити портрет, він фактично намагається знищити частину себе, своє минуле, але цей вчинок також є актом безнадії. Портрет, що зазнає змін, ставить під сумнів саму концепцію краси без моралі, демонструючи, що справжня краса неможлива без етичної основи.

У фіналі роману Доріан зазнає трагічного падіння, яке відображає всі ті філософські концепції, з якими він боровся протягом усього сюжету. Розуміння того, що естетизм без моралі призводить до фатальних наслідків,

наповнює роман універсальним значенням. Вайлд вказує на важливість етичних цінностей у пошуках краси, стверджуючи, що істинна краса повинна бути обґрунтована відповідальністю за власні дії, і без цього естетизм стає руйнівною силою. Через трагедію Доріана Грея автор демонструє, що вибір між насолодою і відповідальністю є невід'ємною частиною людського існування.

Таким чином, роман «Портрет Доріана Грея» є складним дослідженням естетизму та його моральних наслідків. Вайлд показує, що прагнення до краси, звільнене від етичних обмежень, може призвести до фатальних наслідків. Через образ Доріана, його портрет та його внутрішній конфлікт Вайлд доводить, що естетизм, хоч і є могутньою силою, не може бути повністю відокремленим від моралі. Піднімаючи питання про межі краси та її вплив на людину, Вайлд надає своєму роману універсальне значення, показуючи, що істинна краса не може існувати без моральної основи.

Висновки до розділу 1

Роман Оскара Вайлда *«Портрет Доріана Грея»* став знаковим твором епохи естетизму, втілюючи основні ідеї цього напрямку та водночас піддаючи їх глибокій критичній оцінці. Через історію життя головного героя, Доріана Грея, Вайлд досліджує ідеали, притаманні естетичному руху, зокрема прагнення до краси, індивідуальної свободи та відчуження мистецтва від будь-яких моральних чи соціальних обов'язків. Сам Доріан, зачарований власною красою та можливістю її збереження, стає символом естетичної позиції «мистецтво заради мистецтва», відкидаючи цінності, які не стосуються його естетичних бажань і особистого задоволення. Таким чином, роман представляє естетизм як філософську течію, що ставить красу і вічну молодість вище за духовні та моральні ідеали.

Вайлд, через образ лорда Генрі, також висвітлює ідею, що життя варто розглядати як естетичний експеримент, де особистість може реалізувати свої найглибші бажання без остраху моральної відповідальності. Лорд Генрі, своєрідний «ментор» Доріана, пропагує принципи насолоди та індивідуалізму, які протиставляються традиційній моралі, закликаючи героя цінувати миттєвість і насолоджуватися кожним моментом без огляду на наслідки. Ці ідеї, однак, перетворюються на фатальний шлях для Доріана, оскільки естетизм у його житті підміняє етичні цінності, призводячи до деградації особистості та душевного занепаду.

Роман розкриває сутнісні проблеми естетизму – його потенційно деструктивний вплив на людину, що живе поза етичними обмеженнями, та ілюзію самодостатності краси, яка відривається від реальних людських стосунків і соціальної відповідальності. Вайлд показує, що естетизм у своїй крайній формі може призвести до моральної деградації, оскільки сприйняття краси як самоцілі, позбавленої етичного компоненту, здатне спустошити людину, позбавивши її внутрішнього миру та людяності.

У цьому романі краса зображена не як дар, а як прокляття, що несе своїм володарям важкий тягар. Доріан Грей на власному досвіді

переконається, що краса без моралі – це шлях до самознищення, а його вічна молодість перетворюється на пастку, яка змушує його жити в постійному страху перед власним портретом – єдиним свідком його морального розкладу. Роман демонструє двозначність естетизму, водночас прославляючи красу як джерело натхнення і застерігаючи від її абсолютного домінування над життям.

«Портрет Доріана Грея» постає як своєрідний художній маніфест естетизму, в якому Вайлд передає захоплення цим рухом і, водночас, попереджає про його небезпеки. Автор, використовуючи гострий іронічний стиль, зображає естетизм як філософію, що дозволяє побачити красу навіть у потворному, але попереджає, що така вседозволеність та зневага до моралі ведуть до духовної руйнації. Роман не лише розкриває суть естетизму, але й водночас піддає його критиці, змушуючи читача замислитися над значенням краси, її взаємозв'язком із моральними засадами та межами особистої свободи.

У «Портреті Доріана Грея» Вайлд майстерно переплітає естетичні та моральні аспекти, що створює багатопланову тканину наративу, яка вимагає глибокого осмислення. Він показує, що навіть найблисучі ідеали можуть мати темну сторону, перетворюючись на засіб самознищення. Через долю Доріана Грея автор підкреслює, що краса і мистецтво не можуть бути відокремлені від етики та людяності; справжнє мистецтво, що має значення, не може ігнорувати соціальні та моральні контексти.

У контексті естетизму роман Вайлда також порушує питання про роль художника в суспільстві. Чи має художник нести відповідальність за вплив своїх творів на глядачів? Лорд Генрі, як представник естетичної філософії, намагається звільнити Доріана від моральних обмежень, проте саме ця свобода веде до його руйнації. У підсумку, Вайлд ставить питання: чи може мистецтво бути справжнім, якщо воно ігнорує моральні принципи, за якими живе суспільство? Таким чином, роман можна розглядати як важливий вклад у дискусію про відповідальність митця за наслідки своїх ідей та творів.

Естетизм у Вайлда також проникає у структуру його письма: мова роману насичена красивими образами та емоційними метафорами, що підкреслюють глибину переживань персонажів. Краса викладення стає важливою складовою сприйняття тексту, але саме це викликає питання про те, наскільки можуть бути безпечними та безпечними ці естетичні насолоди, коли вони не мають етичного підґрунтя.

Фінал роману, в якому Доріан намагається звільнитися від тягара своїх гріхів, символізує прагнення до очищення та покаяння. Однак, на жаль, його спроби закінчуються трагедією. Портрет, що став відображенням його морального падіння, знову повертається до його істинного стану, свідчачи про те, що ніяке естетичне задоволення не може замінити відповідальність за власні вчинки. Це свідчить про те, що естетизм, навіть у найчистішій формі, не може існувати без урахування етичного контексту.

Отже, «Портрет Доріана Грея» не лише демонструє естетичні ідеали, але й запрошує читача до роздумів над важливими питаннями моралі, етики та ролі митця в суспільстві. Вайлд пропонує глибокий аналіз того, як естетизм може взаємодіяти з особистісними і соціальними аспектами життя, вказуючи на його небезпеки, але й демонструючи його красу. Цей твір залишається актуальним та провокаційним у своїх роздумах, спонукаючи читача до нових інтерпретацій і самосвідомості щодо власних цінностей у контексті мистецтва та життя.

Таким чином, роман Оскара Вайлда виявляє свою велич і значущість не лише як естетичний маніфест, але й як глибокий соціально-філософський текст, що відкриває нові горизонти для розуміння краси, моралі та людського існування в сучасному світі.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КІНОВЕРСІЙ РОМАНУ «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» 1945 ТА 2009 РОКІВ

2.1. Ідейно-естетичні особливості екранізації «Портрет Доріана Грея» 1945 року

Екранізація роману Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» режисера Альберта Левіна вийшла на екрани у 1945 році й стала значущим прикладом адаптації літературного твору з особливим акцентом на ідеї естетизму та моральної деградації. Цей фільм відтворює ключові моменти та ідеї книги, атмосферу та дух роману, зберігаючи багато характеристик та подій. За рецензіями та відгуками на цей фільм, я побачила, що багато глядачів переконані, що саме цей фільм найближчий до ідеальної екранізації та навіть кращий за фільм «Доріан Грей» 2009 року [5].

Фільм не тільки переосмислює образи та сюжетні лінії оригінального тексту, але й створює нову художню реальність, яка промовляє до глядача засобами кінематографу. Левін зумів передати специфічний дух епохи, додавши елементи хорору та готики, які підсилюють психологічний та моральний контекст твору. Він створив глибокий та виразний фільм, який став втіленням головних ідей твору, таких як естетизм, моральний занепад і пошук себе через призму краси. Левін переніс на екран важливі теми роману, зосередившись на конфлікті між красою та моральністю. Екранізація демонструє, як прагнення до краси, позбавлене внутрішнього змісту, може стати руйнівним. У фільмі Левін додав нові художні акценти, використовуючи інноваційні кінематографічні прийоми, щоб візуально передати моральний занепад головного героя.

Фільм «Портрет Доріана Грея» 1945 року є однією з перших кінематографічних адаптацій роману Оскара Вайлда. Цей фільм відіграє важливу роль у формуванні образу Доріана Грея для широкої аудиторії, а також відображає естетичні та моральні аспекти, притаманні оригінальному твору.

Він у цілому близько до тексту передає моральні конфлікти та психологічні аспекти головного героя, відображаючи його занурення у пороки, внутрішній бій і наслідки його дій. Режисер та актори зуміли відобразити еволюцію героя та внутрішній конфлікт між його зовнішнім виглядом та внутрішньою сутністю.

Цей фільм може бути цікавим для людей, які шукають найбільш відповідну та автентичну екранізацію роману Оскара Вайлда. Але, звісно, є свої нюанси.

Фільм 1945 року вирізняється класичним підходом до адаптації літературних творів того часу. Він зберігає основні сюжетні лінії роману, проте вносить певні зміни, характерні для кінематографічних вимог та моральних норм епохи. Особливу увагу приділено візуальному стилю, що відповідає естетизму Вайлда, а також акторській грі, яка прагне передати внутрішній конфлікт персонажів.

Перша відмінність – це єгипетська статуетка, яка нібито й виконала бажання Доріана, щоб він залишався завжди молодим, а портрет старів за нього. Але в романі малося на увазі прокляття.

У романі Оскара Вайлда, Доріан Грей символізує прагнення до вічної молодості та краси, яке перетворюється на одержимість, що зрештою знищує його. У першій зустрічі з портретом Доріан, під впливом слів лорда Генрі, промовляє: «Я б віддав усе, щоб залишатися таким, як зараз... Я б віддав душу» [4, с. 30]. Ця сцена визначає подальшу траєкторію його життя: піддаючись своїм бажанням, він дозволяє своєму портрету взяти на себе всі сліди його морального занепаду, залишаючись зовні незмінним.

Також чомусь фільм представляють Доріана брюнета (не тільки фільм «Портрет Доріана Грея» (1945), а ще й «Доріан Грей» 2009 року), тоді як Оскар Вайлд писав, що він був кудрявим блакитнооким блондином. Все ж таки Доріан брюнет чудово вписується в образ прекрасного юнака. Але у фільмі показується, як змінювався Доріан. За Вайлдом, обличчя Доріана мало бути найвним і чистим, як у немовляти, протягом усього життя. На обличчі не

повинна була зображуватись суворість і похмурість. У фільмі це обличчя не старіло, але ознаки життєвого досвіду на ньому зображувались.

Головну роль Доріана Грея виконав актор Герд Хетфілд, чия інтерпретація персонажа відображає складний баланс між зовнішньою красою та внутрішньою порочністю. Герд вдало передає чарівність та харизму Доріана, одночасно демонструючи його моральне падіння через тонкі зміни у виразі обличчя та мові тіла. Цей образ відрізняється від літературного прототипу тим, що фільм акцентує більше на візуальних аспектах його краси, залишаючи менш увагу на внутрішніх монологів та моральних роздумах.

Герд Хетфілд вдало втілює внутрішню боротьбу Доріана, показуючи, як його зовнішня привабливість приховує темніші сторони його душі. Його виконання передає відчуття безтурботності на початку фільму, яке поступово змінюється на тривожність та розпач у міру розгортання подій.

У фільмі 1945 року Левін використовує художні прийоми для візуалізації цієї трансформації. Контраст між чорно-білим зображенням і кольоровим портретом підкреслює відчуження внутрішнього світу Доріана від його зовнішнього вигляду. Портрет стає зловісним символом деградації героя, що не лише передає його моральний розпад, але й виступає як своєрідне «дзеркало душі». Кожен новий гріх Доріана відображається на портреті, який перетворюється на жахливу карикатуру. Таким чином, Левін підкреслює ідею, що краса, позбавлена моралі, стає небезпечною і навіть руйнівною.

Портрет відіграє центральну роль, символізуючи моральний стан Доріана. Зображення портрета постійно змінюється разом із його власним занепадом, що є візуальним відображенням його внутрішніх змін. Візуальні ефекти того часу дозволили створити портрет, який поступово старіє і набуває темніших тонів, підкреслюючи моральне падіння персонажа.

Завдяки використанню спеціальних технік, фільм вдало передає метаморфози портрета. З кожним новим сценою портрет стає дедалі

жорсткішим та бруднішим, що символізує зростання внутрішньої порочності Доріана. І те, що у кінці фільму портрет змінився на первозданний, – це і наближує до тексту.

Тема естетизму – філософії краси, яка переважає над етикою, – є наріжним каменем як роману, так і фільму. Доріан Грей постає перед нами як ідеал фізичної досконалості, який дозволяє собі жити за власними правилами, не звертаючи уваги на наслідки своїх дій. «Краса є однією з форм Генія», – говорить лорд Генрі, його наставник, підштовхуючи Доріана до ідеї, що краса та задоволення мають переважати над усім іншим [4, с. 25]. Через цей фільм Левін демонструє, як естетизм, зведений до абсурду, може зруйнувати людське життя і душу.

Ідея естетизму, що її пропагує Вайлд у своєму романі, є невід’ємною частиною образу Доріана Грея. Прагнення до краси стає його єдиним моральним принципом, і він дозволяє собі всілякі вчинки, щоб зберегти свою зовнішність незмінною. Лорд Генрі впливає на нього, переконуючи, що справжня мудрість полягає у задоволенні особистих бажань: «Тільки поверхові люди не судять за зовнішністю» [2, с. 42]. В романі Вайлда естетизм сприймається як виправдання для егоїзму і моральної розпусти, і саме ця ідея стала фундаментом для екранізації Левіна.

Левін підсилює цей мотив у фільмі за допомогою візуальних прийомів. Наприклад, показ Доріана в елегантному одязі, його постійно витриманий ідеальний вигляд контрастує зі зловісним портретом, який поступово деформується і набуває огидного вигляду. Це відображає внутрішню деградацію персонажа, яку ми бачимо через зміни у портреті, тоді як Доріан залишається незмінним зовні. У такий спосіб фільм показує, що справжня краса може бути небезпечною, якщо не врівноважена моральними принципами, а лише зовнішня краса може стати прокляттям для її носія.

У фільмі є декілька сцен, де лорд Генрі відверто закликає Доріана відкинути всі моральні обмеження, а сам Доріан підпадає під цей вплив, захоплюючись думкою про те, що життя варте лише краси і насолоди. У

одному з таких моментів Генрі каже, що «не існує нічого важливішого за красу», закликаючи Доріана до свободи, яка поступово руйнує його особистість [18, с. 76]. Через такі сцени Левін загострює філософську проблему, підштовхуючи глядача до роздумів про те, що справжня краса може бути як піднесеною, так і деструктивною.

Один із головних художніх прийомів, які Левін використовує у фільмі, – це контраст між чорно-білою палітрою та кольоровим портретом Доріана. Весь фільм витриманий у монохромних тонах, що додає стриманості та готичної атмосфери, тоді як портрет зображений у яскравих кольорах, підкреслюючи його символічний зв'язок із моральною сутністю Доріана. Кожен новий акт деградації залишає свій відбиток на портреті, і ми бачимо, як його риси стають все більш потворними, перетворюючись на жахливу карикатуру на красу. Цей прийом дозволяє Левіну візуалізувати ті моральні перетворення, які важко передати лише текстом.

Гра тіней і світла також відіграє важливу роль у створенні атмосфери. Сцени, де Доріан стоїть біля портрета у темряві, освітлений лише з одного боку, підкреслюють його роздвоєну натуру – зовні він залишається прекрасним, але всередині перетворюється на чудовисько. Напруження досягає піку у фінальній сцені, коли портрет Доріана показано у всій його жахливій красі, що нагадує глядачеві, що краса, позбавлена моралі, стає прокляттям [14, с. 102]. Такий ефект підсилює ідею Вайлда, що справжня краса не може бути позбавлена моральної основи.

Однією з найбільших змін у фільмі є образ Сибіл Вейн. У романі вона – актриса, яка виконує ролі шекспірівських героїнь, її вміння грати ідеалізує Доріан. Проте в момент, коли Сибіл втрачає свою акторську майстерність, Доріан швидко розчаровується і залишає її, адже для нього вона втрачає свою «естетичну цінність». У фільмі ж Сибіл стає співачкою у вар'єте, що підсилює її образ як вразливої та ніжної жінки, яка мріє про справжнє кохання, а не про славу. Це робить її трагедію ще більш зворушливою, бо глядач відчуває, що вона – жертва, а не просто об'єкт захоплення. В обох

випадках її таланти й краса зачаровують Доріана, однак, коли вона втрачає свій ідеалізований образ в його очах, її доля стає трагічною. Вайлд описує момент розчарування Доріана: «Вона більше не була тією, ким він її уявляв» [8, с. 79]. Для Доріана Сибіл – лише ще один об’єкт захоплення, який він може знехтувати, коли втрачає до нього інтерес.

У романі Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» образ Сибіл Вейн розкритий через її акторський талант і захоплення Доріана її грою на сцені. Вона втілює його ідеал краси, про що він говорить: «Ти набагато прекрасніша за них, янголе мій. Ти – всього лише проста актриса, але як чудово ти перевтілюєшся на сцені» [4, с. 46]. Доріан захоплюється Сибіл як символом мистецтва, але коли вона втрачає свою здатність грати, його ставлення до неї різко змінюється. Коли вона погано виступає на сцені, Доріан розчаровано каже їй: «Ти вбила мій ідеал, зробила мене нездатним кохати тебе» [4, с. 73]. Ця сцена демонструє, як Доріан відкидає її, коли вона більше не відповідає його естетичному ідеалу, що розкриває трагізм її образу.

У романі її образ глибоко трагічний, оскільки її любов до Доріана стає причиною втрати сенсу її творчості. Вона зізнається йому: «Тепер я знаю, що таке справжнє кохання, і тому я більше не можу грати» [4, с. 54]. Це зізнання показує, що Сибіл ставить кохання вище за мистецтво, але для Доріана така позиція стає приводом для розриву. Її нездатність грати після цього робить її вразливою і призводить до трагічного кінця, адже Доріан бачить її не як живу людину, а як об’єкт естетичної насолоди, який втратив свою цінність.

У фільмі 1945 року образ Сибіл Вейн дещо спрощений. Вона не актриса, а співачка у вар’єте, що змінює її статус і значення в очах Доріана. У фільмі також з’являється сцена, де Доріан, слідуючи пораді лорда Генрі, запрошує Сибіл залишитися на ніч, і вона погоджується, що суттєво відрізняється від її поведінки в романі. Це зміщує акценти на більш фізичну взаємодію між ними, залишаючи поза увагою духовну глибину її почуттів і внутрішній конфлікт, який є основою її образу в романі.

Образ Сибіл у романі більш трагічний і романтизований, оскільки Вайлд показує, як кохання знищує її творчість, що є головним змістом її життя. Її почуття до Доріана настільки глибокі, що вона не може більше прикидатися на сцені, а це веде до її особистої трагедії. Сцена, де вона визнає свою любов до Доріана і втрачає акторську майстерність, має глибокий філософський сенс, показуючи конфлікт між справжністю почуттів і естетичним ідеалом Доріана. У фільмі ця складність зникає, а Сибіл показана як співачка, чия доля визначена не внутрішнім конфліктом, а зовнішніми обставинами, що трохи спрощує її образ.

Таким чином, в екранізації 1945 року Сибіл втратила частину своєї багатогранності й романтичної трагедійності. Її роль зведена до рівня об'єкта для бажання Доріана, а не його естетичного ідеалу, як це представлено у книзі, де її кохання стає головною причиною втрати сенсу її мистецтва і її остаточної трагедії.

Щодо лорда Генрі, то в фільмі 1945 року його показали просто неймовірно. Актор зміг передати саме характер персонажа роману, саме цю презирливу усмішку над життям та прихильність до насолод, цинізм і спокійне розмірене життя, гостроту язика та манери. Такому лорду Генрі можна повірити, що він зміг зацікавити своїми переконаннями молодого чесного юнака.

У фільмі 1945 року роль лорда Генрі блискуче виконав актор Джордж Сандерс, який чудово втілює усі аспекти цього складного персонажа: від цинізму і презирливого ставлення до звичних людських чеснот до витонченої манери висловлюватися та надзвичайної харизми. Сандерс передав лорду Генрі характерну байдужість і іронію, що робить його ідеальним утіленням спокусливої філософії естетизму, здатної вразити молодого Доріана. Лорд Генрі підштовхує Доріана на шлях морального занепаду, виступаючи одночасно і другом, і «дияволом-спокусником», здатним переконати в перевагах насолоди і самозадоволення над мораллю.

У фільмі Генрі стає більш прямолинійним у своєму цинізмі. Левін робить його ще більш саркастичним і спокусливим, підкреслюючи його роль як антагоніста, що тягне Доріана до моральної деградації. Наприклад, у фільмі Генрі часто з'являється в темних, контрастних кадрах, що посилює його зловісний вплив. Він сприймає красу як абсолютну цінність, і його ідеї щодо задоволення будь-якою ціною стають для Доріана мотивацією до егоїстичних вчинків. Генрі бачить красу як самоціль, що робить його образ одночасно привабливим і небезпечним для оточуючих.

У романі Вайлда він є носієм ідеї естетизму, філософом, який підштовхує Доріана до аморальних вчинків заради краси. У фільмі ж Генрі стає ще більш цинічним і саркастичним, що робить його прямішим, але менш філософічним. Наприклад, у одному з моментів він говорить Доріану, що «здатність жити красиво виправдовує будь-які вчинки» [8, с. 98]. Це посилює враження, що Генрі бачить красу як єдину цінність, що робить його образ більш однозначним і додає драматизму у їхню взаємодію.

Лорд Генрі Вуттон у романі Оскара Вайлда виступає своєрідним філософом і провокатором. Він пропонує Доріану нову життєву філософію, в якій краса і насолода є головними цінностями, а моральність є лише обмеженням. Важливою є його фраза: «Справжня мудрість – це слідувати своїм бажанням» [4, с. 25]. Генрі заохочує Доріана до життя, що орієнтоване виключно на задоволення, і в такий спосіб провокує його до занепаду.

Він уособлює філософію естетизму, його цинізм, «дияволізм», ідеї морального релятивізму та крайній індивідуалізм. Він проголошує знаменитий афоризм: «Єдиний спосіб позбутися спокуси – піддатися їй» [4, с. 17], підштовхуючи Доріана до ідеї, що моральні обмеження лише заважають справжньому насолодженню життям. Генрі вважає, що краса і задоволення – найвищі цінності, а душа і мораль для нього не мають особливої ваги.

Він також говорить: «Мораль – це лише прихильність суспільства, а не істинна потреба людини» [4, с. 27]. Цей афоризм підкреслює його думку, що

люди повинні шукати особисте щастя, не звертаючи уваги на соціальні норми. Ця фраза, нарівні з іншими його коментарями, демонструє впливову силу ідей Генрі на Доріана, для якого він стає джерелом радикальних переконань.

У фільмі Сандерс вдало відображає всі ці аспекти переконань лорда Генрі, і багато з його ключових афоризмів з роману перенесені на екран, підкреслюючи його роль в деградації Доріана.

Щодо спокуси, хочу підкреслити, що Вайлд у творі лише натякає на гріхи героя, залишаючи простір для фантазії читачів. У фільмі цей простір залишається – ми не бачимо багато усіляких вад [24].

Безіл Голуорд у романі – художник і символ моральної чистоти, яка не здатна витримати спокуси естетизму. Його обожнювання краси Доріана є щирим, але й сліпим, оскільки він ідеалізує свій об'єкт, не помічаючи його поступового падіння. Безіл говорить: «Ти для мене більше, ніж просто людина – ти ідеал» [4, с. 33]. Він вірить, що Доріан може бути моральним, але його прагнення створити прекрасний образ призводить до трагічних наслідків.

На жаль, у фільмі про щирі симпатії Безіла до Доріана доведеться забути, ця лінія майже повністю вилучена з сюжету. Левін зображує Безіла як найвразливішого з героїв, підкреслюючи його залежність від естетичних ідеалів. Безіл намагається повернути Доріана до моральності, але його спроби марні. Левін зображає момент вбивства Безіла Доріаном як кульмінацію морального розпаду героя. Смерть художника символізує остаточне відторгнення Доріаном будь-яких моральних обмежень. Безіл у фільмі є жертвою свого естетизму та сліпої віри в красу, що несе моральний підтекст: прагнення до краси може зруйнувати не лише життя інших, але й самого носія цього прагнення.

У фільмі 1945 року додали нову героїню, Гледіс Холлуорд, племінницю художника Безіла, яка в оригінальному романі Вайлда не з'являється. Її образ у фільмі створює нову сюжетну лінію та додає ще один

рівень до вивчення впливу аморального способу життя Доріана на оточуючих. Гледіс у фільмі представлена як молода, приваблива і безпосередня дівчина, чий образ контрастує з темною, зіпсованою натурою Доріана. Вона уособлює чистоту, наївність і невинність, які відрізняють її від більш складного й суперечливого оточення Доріана. Її зовнішній вигляд – світлі сукні та яскрава усмішка – підкреслює контраст з Доріаном, додаючи в сюжет символічний конфлікт між світлом і тінню, який Вайлд реалізує через інші засоби, але який фільм вирішує підкреслити за допомогою нового персонажа.

Гледіс закохана у Доріана ще з дитинства і сприймає його як втілення її романтичних ідеалів. Її кохання є щирим та глибоким, і вона прагне бачити в ньому тільки позитивні якості, не помічаючи, чи не бажаючи помічати його темної сторони. Це свідчить про певну наївність та ідеалізм, які стають основою її образу. Вона довіряє Доріану і не бачить загрозу у його незмінному молодому вигляді, на відміну від інших персонажів, які відчують щось не так.

Образ Гледіс у фільмі додає додаткову моральну дилему для Доріана. Її любов і довіра змушують його час від часу замислюватися над своїми діями та вибором життєвого шляху. Гледіс стає своєрідним випробуванням для нього – чи здатен він зберегти бодай рештки людяності, щоб не зруйнувати її життя і її світлий образ про нього. Однак його аморальний шлях врешті-решт веде до того, що він не здатен зупинитися і навіть щира любов Гледіс не змінює його.

Додавання Гледіс Холлуорд у фільм підсилює контраст між життєвими виборами Доріана та його прагненням уникнути наслідків своїх дій. Гледіс символізує альтернативний, етичний шлях, який він міг би обрати, якби не був поглинутий своїм бажанням зберегти молодість і красу будь-якою ціною. Її чистота та віра в кохання слугують нагадуванням для глядачів про те, що, незважаючи на всю чарівність естетизму, вибір на користь аморального

життя неминуче веде до руйнування, навіть коли руйнуються не тільки долі самих героїв, а й тих, хто їх оточує.

Є ще один новий персонаж, якого взагалі в романі немає, – це Девід Стоун. Насправді цей персонаж був просто вигаданим режисером. На мою думку, режисер вважав, що тема любовного трикутника досить актуальна. І ця задумка, ця лінія кохання, де Девід закоханий у Гледіс, а вона, своєю чергою, закохана в Доріана, була б цікава глядачам. Це дійсно додає елемент конкуренції і морального конфлікту. Девід закоханий у Гледіс і відчуває, що Доріан – не найкращий вибір для неї через його темне, зіпсоване життя. Він представляє моральну альтернативу Доріану, маючи щирі почуття та намагаючись захистити Гледіс від впливу Доріана.

Наприкінці фільму ця сюжетна лінія отримує певне завершення: Гледіс дізнається правду про Доріана та його зіпсовану натуру, що змушує її усвідомити помилковість своїх почуттів до нього. В результаті Девід залишається поруч із нею, і хоча їхні стосунки не показано явно, відчувається, що Гледіс розглядає його як більш відповідного партнера. Тож сюжетна лінія любовного трикутника не залишається повністю відкритою, але завершення відбувається більше через розкриття моральної кризи Доріана, ніж через вирішення самого трикутника.

Хоча фільм зберігає основні сюжетні лінії роману, деякі аспекти персонажів та їхніх взаємин представлені інакше. Наприклад, у романі більше уваги приділяється внутрішнім монологам Доріана, тоді як у фільмі цей аспект замінено на візуальні символи та акторську гру.

Деякі сцени та персонажі були спрощені або видозмінені для більшої зрозумілості кінематографічного формату. Це дозволяє глядачам краще сприймати основні ідеї твору, але може призвести до втрати деяких нюансів оригінального тексту.

У фільмі персонажі представлені більш архетипно, що відповідає стилю кінематографії тієї епохи. Це робить їх більш зрозумілими для

глядача, але менш глибокими порівняно з багатогранністю літературного образу.

Та в самому кінці фільму є ще одне розходження. Насправді труп Доріана знайшли його слуги, а не Гетті Мьортон, Девід Стоун та лорд Генрі.

У фіналі роману Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» слуги знаходять тіло Доріана після того, як він намагається знищити портрет, прагнучи звільнитися від його темного впливу. Їхньою реакцією є шок, коли вони впізнають Доріана лише за його обручкою, оскільки його тіло змінилося, і старість та моральна зіпсованість відбилися на ньому замість портрета.

У фільмі 1945 року цей момент значно змінений. Тіло Доріана знаходять не слуги, а Гетті Мьортон, Девід Стоун і лорд Генрі, що додає емоційної напруги. Реакція цих персонажів підкреслює моральне й психологічне падіння Доріана, коли вони вражені побаченням, адже для них це момент повного розкриття правди про нього. Девід і Гетті, які знали його привабливим і молодим, зустрічаються з його жахливо зіпсованим виглядом, який тепер відображає всі його вчинки. Лорд Генрі також зіткнувся з наслідками своїх ідей, які він свого часу вселив у Доріана, але його реакція більш стримана, що свідчить про певну іронію та складність його ставлення до результатів філософії естетизму, яку він так захищав.

Екранізація роману «Портрет Доріана Грея» 1945 року є важливим прикладом того, як кінематограф може інтерпретувати літературні теми через візуальні символи. Фільм Левіна використовує новаторські для свого часу художні прийоми, такі як контраст між кольором і чорно-білою палітрою, гра світла і тіні, що допомагає передати ідеї про красу, естетизм і моральність. Зміни в образах Сібіл Вейн і лорда Генрі вносять нові акценти в загальну тематику твору. Сібіл у фільмі є не лише втіленням романтичної наївності, але й символом жертви суспільства, яке шанує лише зовнішню красу. Її трагічна доля підкреслює наслідки бездушного естетизму, який, як демонструє Левін, знецінює людську сутність і ставить її нижче за

поверхневу привабливість. Лорд Генрі ж у фільмі уособлює глибше відторгнення етичних норм, стаючи своєрідним провокатором для головного героя, який під його впливом стає «естетичним монстром». Доріан, сприйнявши ідеї Генрі, втілює у собі те, що може статися, якщо естетизм не контролюється моральними рамками.

Таким чином, Левінова екранізація не тільки зберігає основні ідеї роману, але й пропонує свій власний погляд на тему. Використовуючи кінематографічні засоби, режисер створює вражаючий парадокс: краса, яку шукає Доріан, врешті-решт стає для нього фатальною. У фіналі ми бачимо його портрет – він більше не просто символ деградації, а втілення того, що трапляється з людиною, яка втратила моральні орієнтири заради зовнішньої привабливості. У цей момент стає очевидним, що портрет – не тільки магічний об'єкт, але й дзеркало, яке показує справжню сутність героя. Це перегукується зі словами Вайлда, які можна інтерпретувати так: краса, яка існує без етичного змісту, рано чи пізно знищить того, хто їй поклоняється.

У підсумку, екранізація 1945 року по-своєму розкриває ідеї роману «Портрет Доріана Грея», додаючи їм нових змістів і звертаючи увагу глядача на наслідки бездумного поклоніння красі. Левін створює свій «художній маніфест», у якому ставить під сумнів роль естетизму у сучасному світі, що робить цей фільм важливим культурним феноменом і на сьогодні.

2.2. Художня специфіка кіноверсії «Доріан Грей» 2009 року

Фільм «Доріан Грей» 2009 року, режисера Олівера Паркера, є яскравим переосмисленням відомого роману Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея». Це модернізована інтерпретація класичного твору, яка використовує сучасні кінематографічні засоби для підсилення головних тем роману: пошуку вічної молодості, аморальності та руйнівного впливу естетизму. У порівнянні з першими адаптаціями, версія 2009 року пропонує глядачеві яскраві візуальні ефекти та динамічні зміни, які візуалізують зростання та розквіт морального розпаду Доріана. Цей фільм відходить від класичних обмежень кінематографу, зосереджуючи увагу на глибині внутрішніх трансформацій головного героя, його взаєминах із лордом Генрі та особистому конфлікті між зовнішньою красою та внутрішньою аморальністю.

Образ Доріана Грея є центральним у романі та фільмі, але підхід до його зображення в кіноверсії 2009 року значно посилений, щоб яскравіше передати його моральну еволюцію.

Образ Доріана у романі Вайлда – це символ молодості, аморальної привабливості та звабливого зовнішнього вигляду, який приховує гнилу душу. Саме через Доріана Вайлд піддає критиці естетичний культ краси, яка стає самоціллю, не підтриманою моральним змістом. Доріан, спокушений ідеями лорда Генрі, говорить: «Я б віддав душу, щоб залишатися таким, як зараз...» [4, с. 48]. Це рішення стає початком його морального занепаду.

У фільмі 2009 року Доріан у виконанні Бена Барнса постає як харизматичний молодий чоловік, чия зовнішність магнетично приваблює оточуючих, а особиста харизма стає ключем до його піднесення. Олівер Паркер надає герою певної двозначності, що дозволяє глядачам по-іншому побачити його шлях до самознищення. Паркер підсилює контраст між зовнішньою красою та внутрішнім розпадом героя, використовуючи складну гру світла, темряви та тіней. Спокуслива зовнішність актора Бена Барнса підкреслює ілюзорність краси, яка приховує руйнівну силу аморальності, що повільно перетворює Доріана на «монстра», за словами Вайлда: «Він став

диявольським крижаним дзеркалом усього мерзенного, що мало місце у його душі» [4, с. 83].

Після знайомства з лордом Генрі, він стає одержимим ідеєю вічної молодості та краси. Книга демонструє його падіння поступово, через внутрішній монолог і роздуми, що підкреслюють його моральний конфлікт. Водночас у фільмі глядач бачить цей процес на власні очі, що робить історію значно більш інтенсивною та драматичною.

Фільм посилює відчуття страху перед згубними наслідками аморального життя, які у книзі залишаються лише в площині уяви читача. Використання кольору, освітлення та візуальних ефектів роблять портрет справжнім відображенням деградації Доріана. Наприклад, коли герой повертається до портрета після чергового зухвалого вчинку, глядач бачить, як відображення на картині набуває все жахливіших рис, символізуючи, що будь-який гріх і зло залишають слід. У романі ця ідея підкреслена в діалогах і роздумах героя: «З кожним новим гріхом картина ставала дедалі страшнішою, але він продовжував дивитися на неї з захопленням і жахом» [4, с. 132].

У кіноверсії 2009 р. використовуються цифрові ефекти, щоб оживити портрет, демонструючи його погіршення в міру того, як вчинки Доріана стають все більш злочинними. Зображення портрета є центральною особливістю екранізації, оскільки дозволяє глядачам побачити моральний занепад Доріана так, як це неможливо було зробити в романі. Таке візуальне представлення прихованої потворності Доріана є потужним інструментом, що підсилює втілення проблеми краси. [15, с. 125].

Додатково, у фільмі Доріан Грей представлений як персонаж, що поступово втрачає зв'язок із реальністю та власною людяністю. Спочатку він виглядає як невинний молодий чоловік, але з кожною сценою проявляються його темні сторони. Деякі моменти у фільмі ілюструють його трансформацію на злісного та жорстокого, що набагато відвертіше, ніж у книзі, де події передаються через суб'єктивне сприйняття героя. Паркерові вдалося

передати не тільки фізичні зміни Доріана, але й ті внутрішні муки, які стають видимими для оточуючих, навіть якщо він їх не визнає. Це робить фільм сучасним прочитанням роману, де зображення морального занепаду набуває ще більшої емоційної ваги, а головний герой виглядає не просто зіпсованим, а повністю захопленим власними гріхами та страхами.

Шлях Доріана Грея від невинності до розпусти є центральною лінією сюжету як роману, так і екранізації. У своїй статті «Невинність і досвід у “Портрет Доріана Грея”» Памела Вільямс розглядає тему невинності та її трансформацію в романі Вайлда. Вона стверджує, що падіння Доріана в розпусту є відображенням розбещуючого впливу його однолітків, зокрема лорда Генрі [36, р. 731].

Екранізація підкреслює цю трансформацію за допомогою виразної візуальної оповіді. Доріан Грей у виконанні Бена Барнса на початку фільму випромінює невинність, з його свіжим обличчям і широко розплющеними допитливими очима. Однак по мірі розгортання сюжету, глядачі стають свідками поступового руйнування характеру і зовнішності Доріана, що наочно втілює теми, представлені в романі. Таке візуальне зображення того, як невинність перетворюється на моральну деградацію, посилює втілення у фільмі проблеми краси та її наслідків [15, с. 126].

Лорд Генрі Уоттон у романі та в фільмі 2009 року – це один із найбільш суперечливих і складних персонажів, який, по суті, стає духовним наставником Доріана Грея та відкриває йому світ безмежного гедонізму та естетизму. У книзі Вайлда лорд Генрі – це людина, що живе за власним кодексом моральних цінностей, які кардинально відрізняються від загальноприйнятих норм. Він виступає рупором ідей, які поступово змінюють Доріана, перетворюючи його з невинного юнака на одержимого красою та вічною молодістю егоїста. Як говорить Генрі: «Єдиний спосіб позбутися спокуси – це піддатися їй» [4, с. 45], що стало своєрідним девізом для Доріана у його подальших життєвих експериментах.

У фільмі лорд Генрі залишається таким же харизматичним маніпулятором, проте його образ набуває більшої глибини завдяки візуалізації та емоційній грі актора Коліна Ферта. Кіноверсія зображує його як спокусника, який не просто підтримує Доріана на шляху до морального занепаду, а й насолоджується його падінням. Генрі часто виступає своєрідним «дияволом-спокусником», який не бере на себе відповідальності за руйнування життя молодого чоловіка, але є тим, хто підштовхує його до згубних рішень. У фільмі це підсилюється діалогами, які висвітлюють цинізм лорда Генрі та його погорду до суспільних норм.

Важливо зазначити, що у фільмі підкреслено ідеологічний вплив Генрі на Доріана. Зокрема, режисер показує, як молодий і наївний герой поступово переймає спосіб мислення та життєву філософію лорда Генрі. У сцені, де Генрі розмірковує про швидкоплинність молодості та необхідність насолоджуватися життям на повну, Доріан слухає його з невимовним захопленням. Цей момент можна розглядати як символічне «посвячення» Доріана у світ безвідповідальної насолоди, відмови від моралі та самозахоплення.

Крім того, кіноверсія додає нові нюанси до стосунків між Генрі та Доріаном, що дає змогу краще зрозуміти, чому Доріан так глибоко піддається його впливу. На відміну від книги, де Генрі часто виглядає як відсторонений спостерігач, у фільмі він проявляє деякий інтерес і навіть захоплення тим, як далеко готовий зайти Доріан у своїй аморальності. Наприклад, сцени спільних вечірок, де Генрі навчає Доріана «насолоджуватися життям», значно розширюють образ лорда Генрі як наставника і морального руйнівника. Його вплив на Доріана у фільмі стає більш персональним та інтенсивним, а не лише філософським ідеалом.

Цитати з книги також підкреслюють хитрість і маніпулятивність Генрі, який прекрасно розуміє, як його слова впливають на інших, але не зупиняється. Як зазначено у романі: «Лорд Генрі спостерігав за Доріаном, як науковець спостерігає за своїм експериментом, з інтересом, але без

співчуття» [4, с. 78]. Ця безпристрасність Генрі ідеально відтворена у фільмі, підсилюючи відчуття небезпеки, яке він несе своєю присутністю.

Отже, лорд Генрі у фільмі 2009 року стає центральним персонажем, який уособлює ідею зіпсованості суспільства та аморальності. Його вплив на Доріана глибокий і руйнівний, що додає нові акценти до класичного твору Вайлда. Кінематографічний образ Генрі, у виконанні Коліна Ферта, робить його не лише «голосом» естетизму, а й тим, хто цілеспрямовано відводить героя від його внутрішньої чистоти, стаючи архетипним образом спокусника, здатного пробудити найтемніші сторони людської природи.

У романі Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» художник Безіл Голуорд уособлює моральні принципи та любов до істинної краси. Він захоплюється Доріаном, бачить у ньому свою музу, і його прив'язаність до Доріана є не просто професійною чи поверхневою – Безіл захоплений його невинністю та чистотою, вбачаючи в ньому ідеал людської краси. У фільмі 2009 року ця лінія залишається, проте з'являються додаткові нюанси, які підсилюють образ художника як того, хто намагається врятувати Доріана від морального занепаду.

У фільмі Безіл у виконанні Беном Чапліном постає більш емоційно прив'язаним до Доріана, а сцени з їхньою взаємодією підкреслюють, наскільки глибоко він турбується про його духовний стан. У момент, коли Безіл зауважує, що портрет починає змінюватися, він намагається повернути Доріана до чеснот, проте бачить, як марно його зусилля. В сцені, де Безіл стикається з портретом, стає очевидно, наскільки сильно його образ впливає на самогубність героя, адже для нього портрет стає символом утрачених надій та краху ідеалів. У романі Безіл також демонструє відчай, але ці сцени в книзі передані через роздуми, тоді як у фільмі це показано візуально через його реакції на побачене.

Вайлд описує любов Безіла до Доріана як щось глибоке і безкорисливе: «Ти мій ідеал, Доріане. Ти – втілення тієї краси, про яку я завжди мріяв» [4, с. 34]. Безіл, фактично, стає єдиною фігурою у житті Доріана, яка бачить у

ньому не лише об'єкт краси, а й людину, здатну до доброти та моральності. Однак, під впливом лорда Генрі, Доріан все більше віддаляється від цих цінностей, а фінальна конфронтація з Безілом у фільмі стає кульмінаційним моментом морального конфлікту.

Кіноверсія розкриває трагедію Безіла, коли він усвідомлює, що не здатен врятувати Доріана від власного падіння. У момент, коли Безіл запитує Доріана про зміни, він начебто намагається останній раз повернути його до моральності, але отримує лише байдужість і гнів. Сцена вбивства Безіла у фільмі показана з особливою жорстокістю, що символізує остаточну втрату моральності Доріана і його готовність знищити навіть того, хто його щиро любив. Таким чином, образ Безіла у фільмі підкреслює, що краса без моралі є згубною, а його трагічна доля стає символом жертв, принесених на вівтар аморального естетизму.

Сибіл Вейн у романі Вайлда та фільмі 2009 року є символом чистоти та невинності, які не змогли протистояти згубному впливу Доріана. В книзі вона зображена як талановита молода акторка, яка щиро закохується в Доріана, бачачи в ньому втілення її мрій і надій. Її любов до Доріана настільки щира і чиста, що коли він її зраджує, вона не витримує цього і кінчає життя самогубством. Вайлд підкреслює, що Сибіл була єдиною людиною, яка ставилася до Доріана з чистими намірами, на відміну від лорда Генрі, який лише маніпулював ним, та навіть Безіла, який також бачив у ньому лише об'єкт захоплення.

У фільмі Олівера Паркера Сибіл у виконанні Рейчел Херд-Вуд представлена не акторкою, а співачкою, що трохи змінює її образ, однак зберігає його романтичну сутність. Вона уособлює ідеалізм і невинність, проте її образ у фільмі менш романтизований і більш трагічний. У фільмі Доріан, зачарований її голосом і красою, захоплюється Сибіл, але швидко втрачає до неї інтерес після їхньої першої близькості. Важливо, що у фільмі акцент зроблено на тому, як швидко Доріан здатен позбавитися почуттів до

людини, яка до нього ставиться щиро і безкорисливо. Це підкреслює його емоційну холодність, яка поступово розвивається через вплив лорда Генрі.

У романі Вайлда Доріан жорстоко зневажає Сибіл після її невдалої вистави, кажучи їй: «Ти вбила моє кохання. Тепер ти для мене ніщо» [4, с. 59]. Цей момент стає переломним у житті Доріана, оскільки після її смерті він вперше усвідомлює, що його дії можуть мати трагічні наслідки. У фільмі ця сцена також збережена, але змінений контекст додає ще більше емоційного напруження: Сибіл намагається повернути довіру Доріана, проте його байдужість і холодність стають для неї остаточним ударом. Режисер зображує Сибіл як безпорадну та віддану, і її трагічна смерть виглядає ще більш болісною для глядача, адже в ній відображено відсутність моралі та співчуття у Доріана.

У підсумку, фільм підкреслює трагізм Сибіл як жертви ілюзій про кохання та справедливість, які зруйнував Доріан своєю байдужістю. Її смерть стає символом втрати його здатності любити, а також нагадуванням про те, що справжня краса не може існувати без чистоти душі. Паркер у своїй екранізації показує Сибіл не лише як об'єкт кохання, але й як останню нитку, яка зв'язує Доріана з людяністю, що він зрештою розриває.

У романі Вайлда портрет Доріана Грея є символом душі героя, яка поступово деградує під впливом аморального способу життя. Саме портрет показує глибину морального падіння Доріана: він залишається зовні незмінно молодим і красивим, тоді як його портрет із кожним злочином набуває все більш потворних рис. У фільмі 2009 року портрет також виконує важливу функцію, але завдяки кінематографічним засобам він стає не лише символом, а й самостійним персонажем, що чинить певний психологічний тиск на Доріана, нагадуючи йому про всі його вчинки.

У романі Вайлд описує, як Доріан поступово втрачає контроль над своїми діями, тому що знає, що всі наслідки його аморальності будуть відображені тільки на портреті: «Час іде, але лише на портреті залишаються сліди гріхів і злочинів» [4, с. 82]. У фільмі цей аспект особливо підкреслений,

адже портрет з кожною сценою змінюється не лише фізично, але й набуває все більш зловісних рис, які лякають і водночас зачаровують Доріана. Режисер передає цей момент через специфічне освітлення, яке виділяє портрет серед інших об'єктів в кімнаті, створюючи атмосферу зловісної таємничості.

Завдяки візуальним ефектам, портрет у фільмі виглядає майже «живим»: він буквально «дихає» зіпсованістю, яка впливає з душі Доріана. Важливий момент у фільмі – коли портрет перетворюється з прекрасного на потворне після вбивства Безіла. Це кульмінаційний момент, коли портрет більше не просто відображає фізичні зміни, а й стає символом морального спустошення героя. Камера зосереджується на гниючих рисах портрета, що викликає у глядача відчуття жаху і одночасно співчуття до Доріана, який вже не може повернутися до колишнього життя.

Особливість кінематографічної естетики у фільмі полягає в тому, що портрет стає своєрідним «дзеркалом», через яке глядач може побачити внутрішній світ Доріана. Фільм показує портрет як ключовий елемент декорацій, який поступово поглинає простір навколо героя, символізуючи те, як моральне падіння Доріана захоплює його життя. Кожного разу, коли Доріан дивиться на портрет, його внутрішній конфлікт стає все більш очевидним – йому боляче бачити своє моральне падіння, але він все одно не може зупинитися. Як зазначає Вайлд у книзі: «Портрет був для нього віддзеркаленням його власної душі» [4, с. 123], а у фільмі це зображено через напружені сцени, де Доріан стоїть наодинці перед портретом, охоплений сумнівами та жахом.

Також у фільмі додана сцена, де Доріан намагається сховати портрет від інших, розміщуючи його у таємній кімнаті. Це рішення підсилює символіку портрета як прихованої частини його душі, яку він хоче сховати від світу. Після кожного нового злочину він повертається до портрета, бачачи в ньому своє власне моральне спустошення. Ця сцена показує, що портрет не

лише відображає зовнішні зміни, а й стає своєрідним докором для Доріана, який боїться і ненавидить своє відображення.

Отже, у фільмі 2009 року портрет – не просто символічний об'єкт, як у романі, а потужний кінематографічний інструмент, що підсилює психологічне напруження і передає глибину морального конфлікту героя. Він стає візуальним свідком усіх злочинів і морального занепаду Доріана, залишаючись єдиною правдивою частиною його сутності, яку сам герой боїться, але не може уникнути.

У фільмі Паркера використання готичних мотивів є надзвичайно важливим для передачі темної атмосфери. Готичні елементи, такі як тіні, темні локації та загадкові ефекти освітлення, створюють відчуття напруги, а інтер'єри старих особняків і туманні вулиці Лондона підсилюють відчуття занурення у світ моральної деградації. У романі готичні елементи передаються через метафори, а у фільмі це підкріплюється візуально: кожен кадр ніби віддзеркалює внутрішній стан героя, заглибленого у безодню гріхів.

Також варто відзначити, що музичний супровід у фільмі підкреслює моментальні зміни в настрої сцен. Сумні, драматичні мелодії звучать у ключові моменти, створюючи напругу, яка відображає переживання і розкриття темних сторін душі Доріана.

Роман Вайлда заснований на ідеї, що зовнішня краса без моральної основи стає руйнівною. Це дослідження ідеї краси, естетизму та наслідків аморального способу життя, які розглядаються через призму гедонізму лорда Генрі. Фільм 2009 року фокусується на цих же концепціях, однак підходить до них більш інтенсивно. У романі Доріан намагається знайти значення у власному житті, але неусвідомлено обирає шлях розпусти і гріховності.

Тема часу займає центральне місце як у романі, так і в кіноверсії. У романі Доріан зупиняє час для себе, зберігаючи юність та красу, але плата за це – поступова деградація його душі, що проявляється в портреті. Це уособлює незворотність часу та наслідки непродуманих вчинків. Як

зазначається у романі: «Жодна з прекрасних речей, які вартують життя, не могла бути для нього вічною» [4, с. 102]. Фільм 2009 року переносить цю ідею у більш виразні візуальні метафори: портрет, що спотворюється, відображає внутрішні гріхи і темні секрети, які накопичуються разом із роками.

Візуалізація портрета, що старішає та стає дедалі більш спотвореним, значно підсилює моторошну атмосферу й нагадує про непереможну силу часу. Глядач бачить, як юність та краса героя обертаються на прокляття, яке він не може зупинити. Таким чином, кіноверсія передає не тільки спокусу вічної молодості, але й показує, як вона перетворюється на пастку для душі, що поступово руйнується під впливом егоїзму й аморальності.

У фільмі використання дзеркал, тіней і спотворених відображень підкреслює внутрішню боротьбу Доріана, який усе глибше поринає в темні сторони своєї душі. Дзеркала, які часто з'являються в кадрах, є символом самопостереження та самообману, які поступово приводять героя до жахливої розв'язки. У романі дзеркало також відіграє символічну роль, коли Доріан пізнає свій справжній вигляд не тільки через портрет, але і через відображення у дзеркалі, що стає для нього водночас і пристрасною інтригою, і прокляттям.

Цей ефект у фільмі підсилює ідею того, що аморальні вчинки не можуть залишитися безкарними. Дзеркала стають свідками його зради й обману, а також нагадують про істину, яку він так намагається уникнути. Наприклад, у сцені, де Доріан розглядає портрет під тьмяним світлом, глядач відчуває напругу, яка зростає, коли герой усвідомлює глибину своїх гріхів.

Фільм 2009 року є не тільки адаптацією класичного роману, але й самостійним мистецьким твором, який переосмислює і підсилює ключові теми, закладені Оскаром Вайлдом. Використовуючи сучасні кінематографічні технології та готичну естетику, режисер Олівер Паркер передає складну багатоплановість роману, роблячи його більш доступним і зрозумілим для сучасної аудиторії. Через візуалізацію тем часу, морального

розпаду і символіку дзеркала та портрета, кіноверсія поглиблює основні ідеї, закладені Вайлдом, і нагадує глядачеві про невідворотність наслідків аморальності.

Кіноверсія 2009 року демонструє, як класична літературна тема може зберігати свою актуальність у нових форматах і для різних поколінь. Завдяки естетичному підходу до зображення краси, зла та морального розпаду, фільм залишає сильне враження, а разом з тим передає урок, який Вайлд залишив для читачів і який знаходить нове життя у сучасному кіно.

2.3. Ідейно-тематичне та художнє зіставлення кіноверсій 1945 року та 2009 року

Оскар Вайлд у своєму романі «Портрет Доріана Грея» порушує фундаментальні питання про мораль, естетику та силу мистецтва, що зробило цей твір класикою англійської літератури. Не дивно, що роман надихнув кінорежисерів на створення кількох кіноверсій, з яких особливо виділяються дві адаптації – фільм 1945 року Альберта Левіна та екранізація 2009 року Олівера Паркера. Обидва фільми по-різному підходять до трактування тематики роману, зокрема, зображення головних персонажів, символізму портрета та моральної деградації Доріана Грея.

Ідейно-тематичне ядро «Портрета Доріана Грея» Оскара Вайлда зосереджено на двох великих філософських полюсах: естетизмі, що пропагує мистецтво заради мистецтва, і гедонізмі, що ставить на перше місце насолоду як мету життя. Ідеї, які Вайлд висловлює через своїх персонажів, глибоко впливають на моральні оцінки і уявлення про відповідальність, що, в свою чергу, формує основний конфлікт роману. Лорд Генрі, найвиразніше виражає естетичний і гедоністичний світогляд. Його ідеї, що зосереджені на насолоді та зневазі до традиційних моральних норм, послужать як основа для деградації Доріана. З іншого боку, Безіл Голуорд є представником того морального голосу, який виступає проти ідей лорда Генрі. Його любов до мистецтва і прагнення зберегти невинність Доріана є втіленням моральних засад, які поступово відкидаються героєм під впливом нових поглядів.

У фільмі 1945 року, режисер Альберт Левін зосереджує увагу на естетизмі як на основному філософському ідеалі, що керує не тільки Доріаном, а й усіма персонажами, зокрема лордом Генрі. Екранна версія активно розвиває концепцію художньої краси як найвищої мети життя, не приділяючи великої уваги соціальним або моральним наслідкам. Лорд Генрі, роль якого виконує Джордж Сандерс, відкрито провокує Доріана своєю філософією, оголошуючи, що лише краса і молодість мають справжнє значення. Одним з найбільш виразних моментів у фільмі є сцена, де лорд

Генрі, захоплений своєю власною філософією, каже: «Молодість – це найвища насолода, адже її не можна купити і її не можна повернути» [4, с. 45]. Саме це прагнення до безсмертя, краси і насолоди через естетизм стає рушійною силою для Доріана, який відкидає будь-які моральні обмеження.

Незважаючи на те, що фільм 1945 року передає естетичну філософію через зорові символи і контрасти між зовнішністю героїв і їх внутрішнім світом, він не акцентує увагу на моральних питаннях настільки сильно, як це зроблено у книзі. Портрет Доріана, який зберігає його фізичну красу, стає ключовим символом естетизму, водночас перетворюючись на відображення його морального падіння. В цьому контексті портрет – це не просто картина, а майже магічний об'єкт, який передає душу героя, а його зміни в міру того, як Доріан стає морально корумпованим, демонструють паралельний процес деградації.

У фільмі 2009 року режисер Олівер Паркер також ставить естетизм у центр сюжету, але робить це через більш сучасну призму. Сценарій фокусується на моральному падінні Доріана, що посилюється його безперервною одержимістю зовнішньою красою та самозадоволенням. Версія 2009 року йде далі в візуальних метафорах, додаючи барвисті і насичені сцени для відображення морального розкладу героя. Портрет Доріана, з його дедалі більш деформованими рисами, не тільки є відображенням його душі, а й символізує соціальне і культурне безпам'ятство, що виникає від постійної гонитви за фізичними задоволеннями.

Водночас, версія 2009 року надає більш глибоке занурення в естетичний світогляд лорда Генрі, який через свої погляди і висловлювання активно схиляє Доріана до таких переконань. Його фрази, як «Справжній гріх – це не насолода, а страх перед нею» [6, с. 88], розкриваються не просто через слово, але й через акторську гру Коліна Ферта, який показує значну внутрішню напругу і бажання утримувати Доріана в рамці естетичної філософії, що водночас є і його найбільшим прокляттям.

У романі О. Вайлда гедонізм зображено як руйнівну силу для людини. У фільмі 1945 року мотив саморуйнації та морального занепаду зображено в контексті Другої світової війни, що значно посилює акцент на наслідках егоїстичного способу життя для особистості та суспільства. [30, с. 35]. Сцени з лордом Генрі (актор Джордж Сандерс) підкреслюють небезпечний вплив егоцентричного мислення на молодого Доріана, який врешті втрачає моральний компас. У фільмі 2009 року цей мотив акцентується через більше екстравагантні сцени й зміну тону. Зокрема, актор Бен Барнс в ролі Доріана робить акцент на легковажності та марноті героя, посилюючи акцент на споживацькому суспільстві.

Доріан Грей – центральний персонаж роману Вайлда, втілення молодості, краси та морального падіння. У фільмі 1945 року Доріан Грей, якого зіграв Гард Гетфілд, зображується як елегантний і холоднокровний чоловік, чий поступовий моральний занепад передано через більш традиційну кінематографічну естетику. У цій версії портрет стає ключовим елементом у відображенні зміни Доріана. На початку фільму він представлений як молодий і наївний юнак, але під впливом лорда Генрі він швидко приймає гедоністичний спосіб життя. Перетворення Доріана на морально зіпсовану особистість втілено через зміни в його погляді, мові та манерах.

У фільмі 2009 року, де Доріана грає Бен Барнс, персонаж отримує більш динамічну і психологічно складну інтерпретацію. Від початку він здається більш емоційним, але, подібно до роману, швидко піддається впливу Генрі й поринає в розкішне життя. Доріан 2009 року виглядає значно більш сексуально привабливим і маніпулятивним, що підкреслює його внутрішній конфлікт між бажанням залишатися невинним і прагненням до насолоди. Це відповідає духу постмодернізму, де центральними стають сумніви, внутрішні конфлікти та психологічна складність персонажів. Такі риси підкреслюють цитати з роману, наприклад, коли Генрі говорить про красу і мораль: «Краса – це лише мить. Душа ж безсмертна» [4, с. 52].

Лорд Генрі – основний провідник філософії естетизму у романі, і в обох кіноверсіях його персонаж грає ключову роль у формуванні світогляду Доріана. У фільмі 1945 року він представлений як інтелектуал з цинічним і холодним поглядом на життя. Його маніпулятивність і філософські бесіди передані через довгі діалоги, де він спонукає Доріана зневажати соціальні норми і жити для задоволення.

У версії 2009 року лорд Генрі, якого грає Колін Ферт, постає не тільки як маніпулятор, але і як вразливий персонаж, що сам перебуває у постійних роздумах про свої дії. Він стає більш динамічним, що відповідає сучасній традиції психологічної глибини героїв. У фільмі Генрі постає як спокусник, що насправді сам боїться наслідків своїх філософських експериментів над Доріаном, що додає його персонажу багатогранності. Ця подвійність підкреслюється через цитати з роману, де він каже: «Єдине, що варте в житті, – це краса і насолода» [4, с. 67].

Безіл, художник, який створює портрет Доріана, виступає як антипод лорда Генрі, втілення моральної чистоти та мистецького ідеалізму. У фільмі 1945 року він зображений як турботливий, але слабкий персонаж, чия прив'язаність до Доріана межує з ідеалізацією. Його роль більш традиційно драматична, відображаючи вірність і трагічну долю художника, який страждає через свій шедевр.

У фільмі 2009 року Безіл отримує трохи більше емоційної складності. Він спочатку виступає як друг, який захоплюється красою Доріана, але потім стає жертвою власної ідеалізації і засліплення. Він є одним з небагатьох, хто намагається відновити моральність Доріана, але його доля так само трагічна, як і в романі: «Ти втратив душу, Доріане, але я все ще бачу в тобі людину» [4, с. 83]. У фільмі 2009 року емоційна сила цього персонажа підсилюється через його конфлікт із власним мистецтвом та естетичними переконаннями.

Сибіл Вейн у романі – символ чистоти та ідеалізованої краси, яка руйнується під впливом Доріана. У фільмі 1945 року Сибіл зображена як тендітна й наївна дівчина, чий ідеалізм стикається з реальністю, коли вона

дізнається про справжній характер Доріана. Її смерть стає початком морального занепаду головного героя, підкреслюючи фатальну силу його егоїзму.

У версії 2009 року Сибіл постає більш емоційною і живою, але все одно її доля залишається трагічною. Вона символізує ту невинність, яку Доріан втрачає, приймаючи філософію Генрі. Її смерть у фільмі подана з більшою емоційною силою, що створює більш сильний психологічний ефект на глядача: «Ти вбив моє серце, і я більше не можу любити» [4, с. 92].

Одна з ключових тем роману Вайлда – це боротьба між моральністю та аморальністю, і ця тема зберігається в обох фільмах, хоча й з різними акцентами. У фільмі 1945 року основна увага приділяється моральній деградації Доріана через вплив естетизму. Його поступове занурення в світ задоволень і самозакоханості показано через зміни в портреті та взаємини з оточуючими.

У фільмі 2009 року тема моральності стає ще більш очевидною через сучасні засоби вираження, такі як використання жорстких і прямих сцен морального падіння. У цій версії глядач більш відчутно переживає конфлікт Доріана між його бажанням зберегти молодість і відчуттям провини за свої вчинки. Це підкреслює цитата з роману: «Я продав свою душу, щоб зберегти молодість» [4, с. 105].

Портрет у романі є символом духовної деградації, але дві кіноадаптації трактують його по-різному. У версії 1945 року портрет Доріана постає як символ наслідків війни для суспільства та демонструє, як швидко зникає людська моральність. Контраст із версією 2009 року полягає у тому, що портрет в останньому акцентує сучасне суспільство, де краса стає товаром, що призводить до деградації особистості [33, с. 82].

Обидві кіноверсії використовують різні художні засоби для передачі естетичних ідей Вайлда. У фільмі 1945 року домінують чорно-біла палітра і символічні акценти на портреті, що змінюється. Цей фільм використовує гру світла і тіні для зображення внутрішнього конфлікту Доріана. Наприклад,

сцени з портретом знімаються в затемненому освітленні, що підкреслює загадковість і темряву душі героя.

Фільм 2009 року використовує яскраві кольори та сучасні спецефекти, щоб створити відчуття розкішного, але порожнього життя Доріана. Його життя показано через насичені кольори, що контрастують з темними моментами морального падіння. У фільмі також використовуються символи, як-от червона троянда, яка з'являється в ключових сценах, вказуючи на втрату невинності. Ці художні деталі підсилюють атмосферу твору та додають глибини персонажам.

Також фільм 1945 року був створений під час післявоєнного періоду, коли теми моральної чистоти і гріха були актуальними для суспільства, що відновлювалося після Другої світової війни. Це відобразилося в більш консервативному підході до теми, зосередженому на моральній деградації героя. Натомість версія 2009 року вийшла в часи глобалізації та культурного змішування, коли суспільство ставало більш відкрите до різноманітних трактувань моральних і етичних норм. Цей фільм підкреслює значення індивідуалізму та естетичного задоволення, що відповідає сучасним уявленням про свободу вибору та самовираження.

Кіноверсії 1945 і 2009 років «Портрета Доріана Грея» демонструють різні підходи до інтерпретації класичного роману Оскара Вайлда. Фільм 1945 року зосереджується на темі морального падіння через більш консервативну і драматичну манеру, тоді як версія 2009 року пропонує сучасніший і складніший погляд на ті ж ідеї, використовуючи елементи постмодернізму. Обидва фільми зберігають основні мотиви роману, але адаптують їх відповідно до історичного контексту та кінематографічних традицій своєї епохи. Через порівняння цих версій можна побачити, як класичний текст Вайлда продовжує надихати і провокувати на нові інтерпретації, залишаючись актуальним і сьогодні.

Дослідження кіноверсій роману «Портрет Доріана Грея» 1945 та 2009 років дозволяє глибше зрозуміти різні аспекти адаптацій класичної

літератури та особливості їхніх епох, у яких вони створювалися. Обидва фільми пропонують різні версії ключових персонажів: Доріан, Генрі, Безіл і Сибіл. Ці персонажі втілюють різні ідеї про естетизм і моральність, підкреслюючи, як адаптація може змінювати сприйняття основних тем твору. Кінематографічні версії Вайлда не лише продовжують його естетичні та моральні роздуми, а й пропонують нові шляхи для їх інтерпретації, залишаючи відкритими питання про природу краси, зла та моральної відповідальності.

Висновки до розділу 2

Порівняльний аналіз кіноадаптацій роману Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея» 1945 та 2009 років дозволяє побачити, як змінювалися підходи до екранізації класичної літератури, відповідно до соціальних, культурних і технологічних змін. Обидві екранізації, хоча й різні за стилем, зберігають основні теми роману – ідею естетизму, боротьбу з моральними дилемами, концепції краси, молодості й розтління душі. Проте кожна з версій надає унікальне трактування цих мотивів, що проявляється через стилістичні особливості, добір акторів та інтерпретацію персонажів.

Фільм 1945 року, створений в золотий вік Голлівуду, відображає традиційний підхід до екранізації. Його творці прагнули зберегти вікторіанську атмосферу роману, фокусуючись на моральній і психологічній складовій, а також на відтворенні естетичного світу кінця XIX століття. Використання чорно-білої палітри з колоризацією окремих сцен, таких як сцена з портретом, посилює символічне навантаження образу краси, що псується під впливом гріховного життя Доріана. Психологічний підтекст передано через виразність діалогів і драматичну гру акторів, зокрема, Джорджа Сандерса, який втілює роль лорда Генрі. Завдяки цій майстерній грі лорд Генрі у фільмі 1945 року постає як філософ-провокатор, який, разом із тим, демонструє глибокий цинізм і відчуження від життя. Доріан (Герд Гатфілд) відображений як образ людини, що поступово деградує морально, при цьому зберігаючи зовнішню красу, що підсилює концепцію подвійності його натури.

Фільм 2009 року, знятий Олівером Паркером, підкреслює сучасні теми індивідуалізму, пошуку ідентичності та особистої свободи. Використання яскравих кольорів, сучасних спецефектів та складніших художніх рішень відображають тенденції постмодернізму, де акцент робиться на візуальну красу та символізм. Персонажі фільму стають складнішими та багатовимірнішими, а їхні взаємовідносини – більш заплутаними, що відповідає сучасним уявленням про людську природу та емоційний спектр.

Особливе місце займає образ лорда Генрі, який у сучасній версії стає менш морально однозначним, що підкреслює зміну підходу до питання добра і зла у суспільстві XXI століття.

Аналіз обох екранізацій дозволяє зробити висновок, що кожна з них намагається зберегти основний сюжет та ключові мотиви роману Вайлда, але при цьому значною мірою адаптує їх до сучасного контексту. Фільм 1945 року показує світ, у якому існує чіткий поділ на добро і зло, а покарання за моральні злочини є неминучим. Версія 2009 року ставить питання про відносність моралі, про значення естетизму у сучасному суспільстві, що все частіше надає перевагу індивідуальній красі та насолоді перед колективними нормами та обов'язками.

Таким чином, кіноверсії «Портрета Доріана Грея» є не лише адаптаціями класичного роману, але й самостійними мистецькими творами, що відображають дух своєї епохи. Через них можна простежити, як змінювалося ставлення до таких понять, як краса, мораль, свобода та відповідальність, що залишаються актуальними й сьогодні. Ці екранізації демонструють, що спадщина Оскара Вайлда живе у культурі, продовжуючи провокувати дискусії та підштовхувати до роздумів над фундаментальними питаннями людського буття.

Роман «Портрет Доріана Грея» виступає своєрідним дзеркалом, у якому кожна епоха знаходить власне відображення – від чорно-білих контрастів 1940-х до яскравих та провокативних образів 2000-х. Кінематографічні адаптації дозволяють переглянути твір Вайлда крізь призму нових сенсів, а відтак – зберегти його актуальність для наступних поколінь, що свідчить про невичерпний потенціал літературної класики та її здатність адаптуватися до нових викликів часу.

ВИСНОВКИ

О. Вайлд у передмові до роману «Портрет Доріана Грея» слушно писав, що суперечки з приводу мистецького твору свідчать про те, що цей твір новий, складний і життєздатний. Даний роман можна тлумачити по-різному, проте абсолютно неможливо не визнавати його безумовну неординарність та художню довершеність. Критики, сперечаючись з окремих питань стосовно мистецьких позицій письменника, доходять спільного висновку про роман: це твір новий, складний та життєздатний. Свідченням цього є довголітнє життя роману, у якому кожне нове покоління читачів знаходить те, що співзвучне певному часу, що хвилює душу, збагачує розум, приносить насолоду, адже творчість видатного письменника Оскара Вайлда є справжнім мистецтвом.

Філософсько-естетична проблематика творів О. Вайлда багатопланова і є втіленням естетичних ідей письменника. Важливе місце в них займає проблема співвідношення мистецтва та дійсності. Вона реалізується у багатьох аспектах, у тому числі у співвідношенні форми та змісту, вічності й миті прекрасного, у розумінні проблематики мистецтва, відносин Творця та його творчості, в етичному ставленні до мистецтва.

Естетизм письменника охоплює низку таких ідей:

1. Пріоритет краси над мораллю – краса є головною цінністю, і її слід цінувати вище за етичні міркування. Внутрішній світ часто підпорядковується зовнішній привабливості.
2. Життя як мистецтво – людина повинна розглядати своє життя як витвір мистецтва, приділяючи увагу красі та естетичному вигляду у всьому.
3. Відсутність моралі в мистецтві — мистецтво не є ані моральним, ані аморальним, воно просто існує заради себе і не повинно оцінюватися за етичними стандартами.
4. Відмова від утилітаризму – мистецтво не повинне приносити користь або служити будь-якій практичній меті. Воно є самодостатнім і існує лише задля краси.

5. Культ насолоди та гедонізму – людина має прагнути до естетичного задоволення й насолоди, розкриваючи й плекаючи всі свої чуттєві сприйняття.

6. Краса як сила та правда – краса не лише задовольняє, але й має свою правду, яка може впливати на особистість і змінювати її життя.

7. Протистояння буржуазній моралі – естетизм виступає проти традиційної буржуазної моралі й лицемірства, підкреслюючи важливість індивідуального смаку та свободи в мистецькому самовираженні.

Як бачимо, усі вони втілені у романі «Портрет Доріана Грея». По-перше, носієм ідей естетизму у творі є лорд Генрі, який виступає у ролі наставника і диявола-спокусника для головного героя.

Виконавцем ролі лорда Генрі у фільмі 1945 року є Джордж Сандерс, який майстерно втілює витончений цинізм, саркастичну чарівність та манеру спокушання через інтелектуальні переконання. Сандерс надає своєму персонажеві холодну, але привабливу гостроту, що ідеально підкреслює філософію лорда Генрі, закладену в романі. Його тонка іронія й байдужий, навіть презирливий вираз обличчя створюють образ людини, яка дивиться на життя з відстороненого погляду, вважаючи себе спостерігачем і «літописцем» суспільних вад, а не їх учасником.

Його майстерна гра виражає внутрішнє переконання героя в тому, що життя має бути лише для задоволення, без обмежень моралі.

Виконавцем ролі лорда Генрі у фільмі 2009 року є Колін Ферт, який уособлює естетизм через свій витончений і аристократичний образ, а також низку дрібних, але промовистих деталей: його зовнішність, одяг, жести та манери. Ферт грає лорда Генрі як втілення впевненості й холодного шарму, надаючи особливої уваги класичним костюмам і стриманим, але стильним аксесуарам, що відповідають образу естета. Його характерні жести – спокійні й неквапливі, що підкреслює його контроль над собою та прихильність до насолод життя без зайвих емоцій.

Колін Ферт також передає ідеологічну складову естетизму лорда Генрі, виражаючи свої філософські переконання з тонким сарказмом і піднесеною інтонацією, що робить його монологи захопливими і водночас небезпечними для наївного Доріана. Його ледь помітні усмішки, легка іронія й байдужий, оцінюючий погляд створюють образ людини, яка не просто пропагує естетичну філософію, а й живе нею, залишаючись водночас загадковою і привабливою для оточення.

У фільмі 1945 року роль Доріана Грея виконав Херд Хетфілд. Його інтерпретація персонажа вражає своєю стриманістю і холодністю, що підкреслює відчуження Доріана від навколишнього світу та його поступову моральну деградацію. Зовнішність Хетфілда, з блідим обличчям і майже нерухомим виразом, візуально передає ідею «мармурової» краси та внутрішньої порожнечі героя. Такий підхід дозволяє акторам передати відчуття нереальності, ніби Доріан сам є витвором мистецтва. У ключових сценах, зокрема під час огляду портрета, Хетфілд акцентує увагу на байдужості героя до наслідків своїх дій, що підсилює відчуття «замороженої» совісті та безвідповідальності, які підштовхують Доріана до ще глибшого падіння.

Натомість у фільмі 2009 року головного героя зіграв Бен Барнс, і його Доріан значно відрізняється за стилем і емоційністю. На початку фільму Барнс показує юного, відкритого до світу Доріана з щирими та допитливими очима, що підкреслює його внутрішню чистоту та незайманість. Згодом, під впливом лорда Генрі, образ Доріана зазнає істотних змін. Барнс поступово надає герою риси спокуси та руйнівного інтересу до темних сторін життя, демонструючи, як моральні кордони стираються з кожним новим кроком до розбещеності. Його вирази обличчя та мова жестів стають дедалі більш розкутими і зухвалими, відображаючи поступове перетворення Доріана на самозакоханого та байдужого до оточення естета. У фільмі 2009 року підкреслено, що внутрішні трансформації Доріана мають значний вплив на його зовнішність, а також на відношення до нього інших героїв. Це додає

глибини до образу і дозволяє сучасному глядачеві краще зрозуміти його психологічний злам.

Обидва актори підходять до образу Доріана Грея з різними акцентами: Хетфілд зосереджується на нелюдському, майже потойбічному образі персонажа, тоді як Барнс робить його емоційно насиченим, показуючи повільне, але неминуче падіння у моральну прірву. Така різниця дозволяє розкрити різні грані Доріана і показує, як сам образ може адаптуватися до вимог різних епох та уявлень про мораль та красу.

Сюжетна канва обох фільмів також дещо відрізняється. Зокрема, у фільмі 1945 року акцент зроблено на класичному вікторіанському баченні персонажів та їхньої моралі. Фільм зберігає основні сюжетні моменти роману, але зосереджується більше на психологічному аспекті історії, відносинах між героями та ролі портрета як дзеркала душі Доріана. Створено відчуття поступового морального падіння персонажа через його рішення та вплив лорда Генрі. Доданий любовний трикутник з племінницею Безіла, Гледіс Холлуорд, яка закохана в Доріана, а її почуття поділяє й новий персонаж, Девід Стоун, підкреслює тему руйнівного впливу Доріана на оточення. Смерть Сибіл відображена так само трагічно, але акцент зроблено на її акторському дарі, що й став ключовим аспектом у її відносинах з Доріаном.

У той час як у фільмі 2009 року сюжет доповнено сучасним підходом до теми пороків та деградації Доріана. Показана значно більш зухвала сторона його життя, акцент робиться на сценах розкоші, фізичної привабливості й експериментів з темними аспектами людських бажань. Візуальні ефекти додають динамізму та глибини темам краси й моральної деградації. Режисер зміщує акцент на фізичні зміни портрета, які стають дедалі більш гротескними, відображаючи не лише моральну, а й фізичну «деформацію» персонажа. Доріан віддаляється від лорда Генрі, втрачаючи його як морального наставника, що символізує остаточний розрив з моральними принципами. Такий підхід робить фільм актуальним для

сучасної аудиторії, але водночас відходить від оригінальної вікторіанської атмосфери, перетворюючи історію на гостросюжетний трилер про внутрішню боротьбу.

Обидві версії акцентують увагу на моральних темах, але подають їх крізь призму різних жанрових підходів: класичного вікторіанського психологічного аналізу та сучасного динамічного трилера.

Отже, порівняльний аналіз кіноадаптацій роману «Портрет Доріана Грея» 1945 та 2009 років показує, що обидві версії по-різному інтерпретують естетичні та моральні ідеї, закладені Оскаром Вайлдом. Фільм 1945 року зберігає вікторіанську атмосферу й глибоко занурюється в психологічний аналіз головного героя та його внутрішню деградацію під впливом лорда Генрі. Через класичний підхід і додаткові сюжетні елементи, як-от любовний трикутник, стрічка відображає руйнівний вплив Доріана на життя оточуючих.

Фільм 2009 року, своєю чергою, зосереджується на сучасних візуальних ефектах, підсилюючи атмосферу спокуси й краси та зображуючи шлях Доріана як метафору моральної й фізичної деградації. Тут акцент на фізичній привабливості персонажа і відвертих сценах посилює теми порочності та зваблення. Однак зсув акценту на екстравагантний спосіб життя дещо знижує увагу до психологічної глибини.

Таким чином, обидві версії представляють цікаві та різні підходи до ключових тем краси, безсмертя та моральних наслідків вибору. Фільм 1945 року пропонує традиційний, глибокий аналіз персонажів, тоді як версія 2009 року – це сучасний підхід із візуально насиченим зображенням ідеалів естетизму та спокус епохи, адаптованих для сучасного глядача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бачук Т. Гімн естетизму чи естетична антиутопія?. *Всесвітня література в сучасній школі*. 2012. № 2. С. 9–12.
2. Бойченко Т. *Естетизм і аморальність у творчості О. Вайлда*. // Український літературний вісник, 2005. №3, с. 40–45.
3. Борисенко, Т. *Критика та Підтримка Естетизму*. Дніпро: Видавництво ДНУ, 2019.
4. Вайлд О. Портрет Доріана Грея: роман: для ст. шк. віку / пер. та прим. Р. Доценко. Київ : Шк., 2003. 145 с.
5. Відгуки «Портрет Доріана Грея» (1945). URL: https://tostpost-com.translate.goog/uk/mistectvo-ta-rozvagi/28526-yak-otrimu-v-dguki-portret-dor-ana-greya-kniga-f-l-m-spektakl.html?_x_tr_sl=uk&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (Дата звернення: 08.11.2024)
6. Вілсон, К. *Оскар Вайлд та естетизм: Ключові теми та екранізації*. Київ: Видавництво, 2012.
7. Дайте визначення естетизму. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/answers-zl/printit.php?tid=5343> (Дата звернення: 10.09.2024)
8. Жадан О. *Ідеали краси та естетизму у вікторіанській літературі*. Х.: Фоліо, 2018. 196 с.
9. Захаров І. Естетичні ідеали та їх руйнівна сила в романі «Портрет Доріана Грея». *Літературознавство*. 2019. № 7. С. 45–58.
10. Іваненко, М. *Модернізм та Естетизм у Західній Європі*. Одеса: Видавництво Олімпія, 2017.
11. Іванов Д. В. Моральні дилеми в естетичному контексті творчості Оскара Вайлда. *Літературні дослідження*. 2017. № 3. С. 83–94.
12. Іванова О. Естетичний і моральний конфлікт у романі «Портрет Доріана Грея» Оскара Вайлда. *Літературознавчі студії*. 2018. № 15. С. 109-120.

13. Кіршнер В. *Естетизм: Історія та Теорія*. Київ: Видавництво Академії, 2015.
14. Коваленко Л. *Готика і психологізм у кінематографі ХХ століття*. Київ: Мистецтво, 2020. 212 с.
15. Краснікова І. О. Особливості втілення проблеми прекрасного у кіно версії «Доріан Грей» (2009 року). *Мови та літератури у крос-культурній перспективі*: зб. тез. доп. між нар. наук.–практ. конф., м. Київ, 16-17 лист. 2023 р. Київ, 2023. С. 124-127.
16. Краснікова І. О. Підходи до вивчення роману О.Вайлда «Портрет Доріана Грея» на уроках зарубіжної літератури. **Актуальні проблеми міжкультурної комунікації**: зб. матер. II міжнар. наук.-практ. конф., 10 квітня 2024 року, Луцький національний технічний університет. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2024. С. 50-52.
17. Кузьменчук І. Парадокси О. Вайлда. *Зарубіжна література*. 2004. №8. С. 16.
18. Літвак І. *Проблеми естетики та моральності у «Портреті Доріана Грея» Оскара Вайлда*. Львів: Видавництво ЛНУ, 2017. 128 с.
19. Міщук В. Своєрідність естетизму Оскара Вайлда. Його роман «Портрет Доріана Грея». *Відродження*. 1994. № 8. С. 21-27.
20. Паращич В., Фефілова Г., Коновалова М. *Зарубіжна література: підручник для 10-го класу (рівень стандарту)*. Харків: Ранок, 2018.
21. Петренко Л. Проблема духовної деградації головного героя в романі Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея». *Зарубіжна літератур в школі (Основа)*. 2005. №13–14. С. 30 – 31.
22. Петров, О. *Філософія Мистецтва ХІХ століття*. Львів: Видавництво Світ, 2018.
23. Петрова Т. С. Моральна дилема у творчості Оскара Вайлда: аналіз роману «Портрет Доріана Грея». *Англійська література та культура*. 2021. № 9. С. 202–212.

24. Портрет Дориана Грея (1945). URL: <https://kinoflux.org/41590-portret-doriana-greya-1945-the-picture-of-dorian-gray.html> (Дата звернення: 10.12.2024)
25. Ржевська З. Естет чи мораліст?. *Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. 2004. Вип. 15. С. 58-61.
26. Смирнова Л. О. Символіка та її роль у структурі роману Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея». *Вісник філології та мистецтвознавства*. 2020. № 5. С. 119–127.
27. Смирнова, Л. *Літературні Напрями та Їх Вплив*. Харків: Видавництво Гра, 2020.
28. Соколова Т. І. Естетизм в англійській літературі ХІХ століття. *Філологічний журнал*. 2005. № 4. С. 72-84.
29. Турянська І. Виховувати здатність учнів до власних естетичних суджень. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2003. № 4. С. 35–38.
30. Byrnes, Paul. «Timeless Adaptations: The Cinema's Take on The Picture of Dorian Gray.» *Film Quarterly*, vol. 62, №. 3, 2009, pp. 30-41.
31. Ferguson C. Oscar Wilde, The Critic as Artist (1891). *Victorian Review*, 2009. vol. 35. №1, pp. 64–68.
32. Hough G. *The Last Romantics*. L.: University paperbacks. 1961.
33. Petry, Michael. *Nostalgia and Aesthetics in Dorian Gray*. New York: Oxford University Press, 2011, p. 82.
34. Symons A. *A Study of Oscar Wilde*. London. 1930.
35. Walter P. *The Renaissance: Studies in Art and Poetry*. 1877
36. Williams, Pamela. *Innocence and Experience in "The Picture of Dorian Gray"*. *Studies in English Literature, 1500-1900*, vol. 31, №. 4, 1991, pp. 725-743.
37. Woodcock G. *The Paradox of Oscar Wilde*. London. 1949. 239 p.